

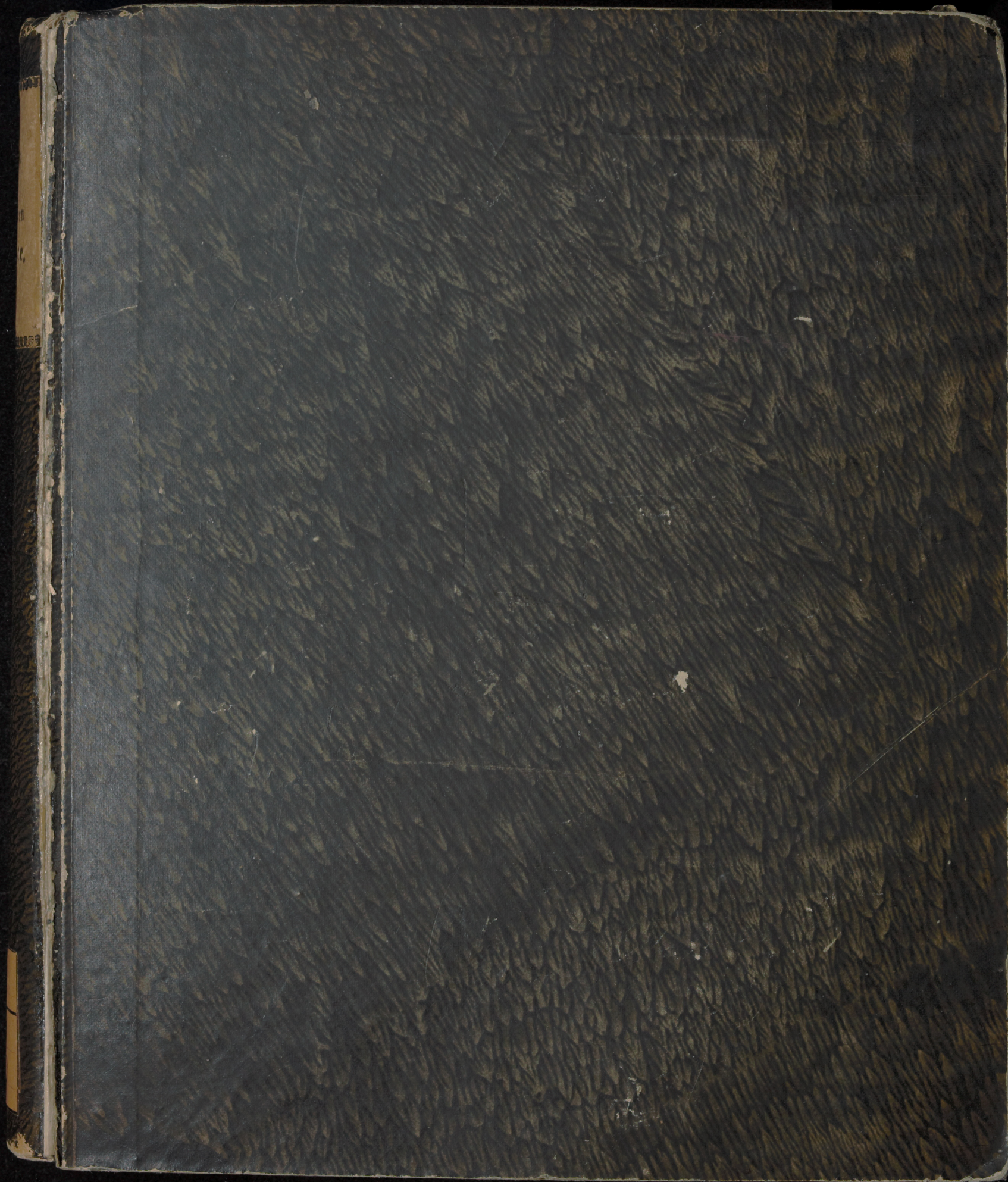
**Avspiciis Rectoris Magnificentissimi, Serenissimi Domini Friderici Avgvsti,
Principis Ivventvtis Regii, Et Electoratvs Saxonici Heredis, Et Cetera,
Exercitationem Ex Historia Civili, De Primis Dvobvs Avgvstis, M. Avrelio
Antonino, Et L. Avrelio Antonino Vero**

Vitembergae: Praelo Gerdesiano, [1602]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn885360664>

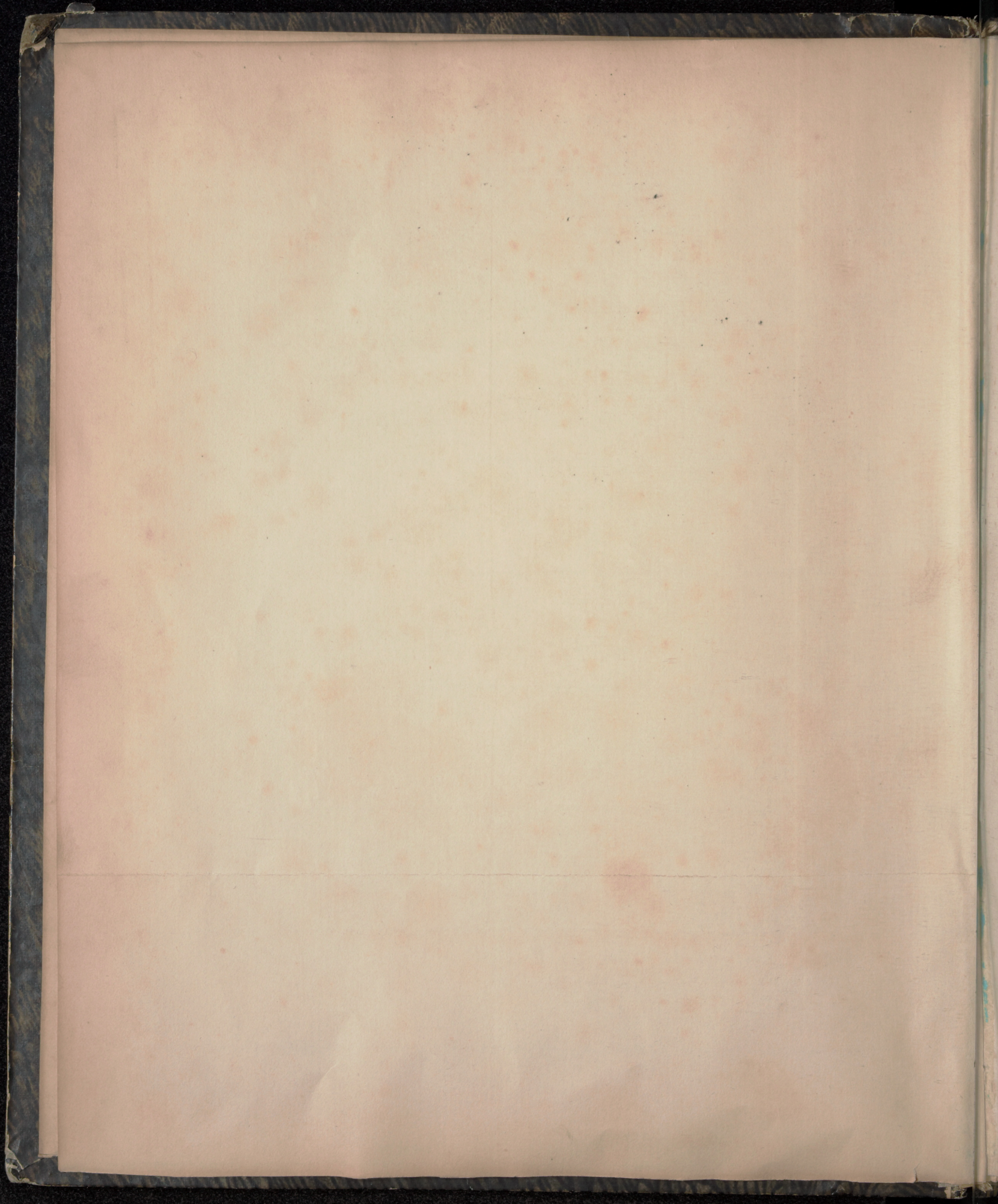
Druck Freier Zugang

Rc. 911 (2)

677 1-16.

Q. D. B. V.

AVSPICIIS

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,

SERENISSIMI DOMINI

FRIDERICI AVGVSTI,

PRINCIPIS IVVENTVTIS REGII, ET ELECTORATVS

SAXONICI HEREDIS,

ET CETERA,

EXERCITATIONEM

EX

HISTORIA CIVILI,

DE

PRIMIS DVOBVS

AVGVSTIS,

M. AVRELIO ANTONINO,

ET

L. AVRELIO ANTONINO VERO,

PRAESIDE

CONRADO SAMVELE SCHVRZFLEISCHIO,

P. P.

OMNIVM ΦΙΛΙΣΤΟΡΟΥΝΤΩΝ ΙΥΔΙCΙΟ

EXHIBET

AVCTOR

M. CHRISTIANVS FREYTAGIVS,

SCHNEB. MISN.

A. D.

IDVS SEPTEMBREIS

A. O. R. 31c 13c II.

IN AVDITORIO MAIORI.

VITEMBERGAE, PRAELO GERDESIANO.

V I R O
EXCELLENTISSIMO, IVRISCONSUL-
TISSIMO, AMPLISSIMO,
DOMINO
GEORGIO GVILELMO
Bühlewein /

I.V.D. FACVLTATIS IVRIDICAE IL-
LVSTRIS ACADEMIAE LIPSIENSIS ASSESSORI
SPECTATISSIMO, ET POTENTISSIMI REGIS POLONIA-
RVM ET ELECTORIS SAXONIAE SVMMI IVDICII PRO-
VINCIALIS, ITEMQVE CONSISTORII ADVO-
CATO ORDINARIO,

PATRONO ET AFFINI MAXIME
SVSPICIENDO,

DISSERTATIONIS HVIVS INSCRI-
PTIONE

PIVM DEVOTVMQVE ANIMVM
TESTATVR

M. CHRISTIANVS FREYTAGIVS.

Q. B. V.

§. I.

Agna et inexplabilis regnandi cupiditas est, adeo ut saepe ipsos naturae fines transire cupiat, modumque omnem excedat. Hac inflammatus Alexander M. Macedonum Rex, cum Anaxarchus e Democriti schola profectus, innumerabiles mundos assereret, ingemuisse fertur, quod adhuc ne unum quidem subiecisset sibi ac superasset. *Apud Valerium Maximum L. VIII. c. 14. Vbi memorabilis est sententia, quae occurrit apud eundem: Angusta homini possessio gloriae fuit, quae deorum omnium domicilio sufficit.*

§. II.

Inprimis autem regni societatem infidam esse, omnium temporum monumenta nos docent. Haec multorum Imperiorum splendorem ac dignitatem in summum saepe discrimen adduxit, imo etiam aliquando extinxit. Multas Respublicas vastavit haec et evertit, caedibusque ac parricidiis dehonestavit. Neque incultarum solum, sed etiam mitiore ingenio praeditarum gentium principes hoc aemulandi studio flagrarunt. Hoc Dania multis vicibus experta est, non illo tantum tempore, quo cum infanis gentium a vero Numinis cultu remotarum supersti-

tionibus adhuc conflictata est; ut sec. II. in Frothone V. et Haraldo I. regni socio a Frothone occiso. *V. Krantzius L. I. Daniae c. 40.* et sec. IX. in Sivvardo II. et Anulone f. (uti Krantzio dicitur) Ringone, qvi in mutua odia excitati animis, regnum Daniae in magnum periculum coniecerunt. Legendi sunt illorum temporum, *Annales Danici et Francici*, atqve ex his *Pithoeani ad A. DCCCXII. Conf. Krantzius L. IV. Dan. c. 5. alii.* et statim in Haraldo V. (al. VI.) et Ragenfrido seu Regnero, qui ab Haraldo pulsus est, iterum postea Haraldo eiecto. *testibus itidem illorum temporum Annalibus, V. Krantzius, L. IV. Dan. c. 6. 7.* (Quamvis Haraldus ille iam tum A. C. DCCCXXVI. praesente Ludovico Pio Imp. Sacris Christianorum Moguntiae cum uxore et proceribus, quos secum habuit, initiatus fuerit. *V. Krantzius l. cit. et c. 10.* non magnam tamen vim auspiciū istud purioris doctrinae apud Danos habebat.) Sed etiam cum misso Ansgario Archiepiscopo Hamburgensi medio fere sec. IX. ad purgata ab idolorum cultu sacra Numini celebranda propius esset adducta: *Krantzius L. cit. c. 13.* et ineunte sec. X. sub Conrado I. Germaniae Rege, cura in primis et labore Henrici patris Ottonis III. Vniū itidem Hamburgensis Archiepiscopus, antiquatis gentium simulacris, liberam sacra Christiana exercendi potestatem accepisset, annitente etiam Thira Christiana femina, Gormonis conjuge, et Ottone Rege Germaniae: *testantibus Krantzio L. IV. Dan. cap. 16. et illorum temporum Chronicis fide dignissimis*: nihilo minus damni divisa regnandi potestas attulit. Sic sec. XII. tempore Friderici Aenobarbi cum Sveno IV. Canutus V. et VValdemarus I. regno inter se diviso, et fide sacramenti religione firmata, per aliquot annos simul imperassent, primus eorum Sveno Canutum et VValdemarum, subornatis percussoribus, e medio tollere tentabat: Canuto etiam extincto VValdemarus tamen evasit, et solus regnum administrare coepit, postquam Sveno captivus factus interfisset. *V. Krantzius L. V. Dan. c. 40. 41. 42.* Longum esset, et
ab

ab instituto alienum recensere, quot caedibus cladibusque multi populi propter regni societatem afflicti fuerint. Omnium fere temporum historiae exempla suppeditant atque confirmant, duorum pluriumve Imperium in ea praesertim Reipublicae forma, quae Monarchiae ante asservata fuit, consistere non posse.

§. III.

Nos heic intra Romani Imperii limites merito consideremus. Hoc enim ceterorum fere omnium Imperiorum Regnorumque gloriam splendore suo obscurat. Hinc cum Alexander (antea Alexianus dictus, v. *Herodianus L. V. f.*) adhuc parvulus vatem consuluisse, responsumque inter alia tulisset:

Te manet Imperium, quod tenet imperium:

Certo omnes augurati sunt, *Romani cum Imperii Principem futurum.* Nullibi enim imperium, quod tenet imperium, nisi apud Romanos esse perspiciebant. V. *Lampridius in Alexandro Severo c. XIV.* In hoc duo pluresve aequaliter summam potestatem tenentes, variis periculis, caedibus, direptionibus, aut saltem simultatibus clandestinis Rempublicam vexarunt. Et quo maior huius Romanae potestatis maiestas est, eo etiam maior inter plures aequaliter potentiam illam obtinentes contentio extitit. Etiam cum nondum res Romanae ad unius Imperium delatae, vel ut *Herodiani verbis L. I. p.* utar, ἡ ῥωμαίων δυναστεία μετέπεσεν εἰς μοναρχίαν, neque ad summum AUGUSTAE dignitatis fastigium evectae essent, postquam viri imperandi libidine accensi, divisa potestate Rempublicam tractarent, armaque in sua converterent viscera, exitium fere ruinamque publicae saluti attulerunt. Huc spectat Bellum Marianum quod sec. ab V. C. VII. A. circiter LXVI, coepit. Marius enim Cinna et Sulla inter se de principatu contententes, eo rem adduxerunt, ut victore Sulla ex oriente reverso, ad Sacripotum et Collinam LXX. amplius millia caesa sint, exceptis MM. ex ipso *Equestrīs ordinis flore et Senatu* ad mortem destinatis.

tis. *V. Florus L. III. Hist. c. 21.* Tempia ipsumque Capitoli-
um sanguine civili inquinata: ut *Florus l. c.* confiteatur, *bel-*
lum hoc hostilem etiam rabiem supergressum fuisse, et eo usque
odiis saevitum esse, ut *deessent, qui occiderentur. V. Appianus*
L. I. ἐμφυλ. m. Conf. Plutarchus in vita Marii et Sullae. Pau-
cis deinde annis interiectis A. nempe ab V. C. DCXCIX.
Cn. Pompeius, M. Crassus et C. Caesar magna potentia in-
struati, post Parthicum Armenicumque bellum, inita poten-
tiae societate, (*teste Svetonio in Caes. c. XIX. v. etiam Dionem*
*Hist. Rom. L. XXXVII. sub fin.** divisis Romanae Reipublicae
provinciis, mutuis odiis ex aemulatione ortis distracti di-
vulsi que, atque Imperio Romano et sibi etiam exitio fere
fuerunt: Inprimis Caesar et Pompeius post occisum a Par-
this Crassum, cum ille *se superiorem*, hic vero *parem*, *Ciceronis*
iudicio, ferre non posset. *Velleius l. II.* Caesar enim e Gallia
cum legionibus Romam veniens, eieciū inde Pompeium
in campis Pharsalicis in Thessalia A. V. C. DCCVI. iteratis
hinc inde congressibus, fregit et viribus exuit. Ac prio-
ris quidem belli Mariani rabies gentes extra Italiam sitas
non corripuit: Hic vero inter Caesarem et Pompeium
furor totum fere qua patebat Romanum Imperium, Itali-
am, Galliam Hispaniam, Thessaliam. Aegyptum, Asiam
atque Africam vexavit. *V. Florus L. IV. c. 2. Commentarii de*
B. C. Lib. III. comprehensi, qui ipsi *Caesari* adscribuntur.
Svetonius in Caes. c. XXX. XXXIV. XXXV. et XXXVI. Ap-
pianus dimidio Lib. II. ἐμφυλ. alii. Neque tum calamita-
tes civiles ob sociatam potentiam excitatae finem habue-
runt. Caesar enim Octavius *causam optimatum deferens.*
(*Svetonius in Octavio c. XII.* concordia licet ficta, ut indicat
Dio, cum M. Antonio et M. Lepido circa Bononiam (*Dio-*
nem sequimur L. XLVI. alii aliter) inita, *Svetonius in Oct. c.*
XIII. Florus L. IV. c. 5. triumviratum constituerunt in
quin-

* *Appianus de Pompeo et Crasso dicit: Ἐπὶ τὸν αὐτὸν νόμον*
(*Caesaris scilicet*) *item: κοινῶν τῆς δυναστείας (Caesaris)*
eosdem vocat.

quinquennium A. ab V. C. DCCXVII. Add. *Appianus*
L. I. ΕμΦυλ. p. et L. IV. pr. Hinc in multos foeda crudeli-
 tatis documenta edita, omniaque exemplo Sullanae ferita-
 tis acta, propositis etiam Senatorum et reliquorum homi-
 num tabulis: imo coniunctissimi Triumvirorum amici
 proscripti, ut Antonii et Fulviae faevitiam in multos in-
 primis in Ciceronem, Romanam illam Sirenem; faculta-
 tum direptiones, militum impudentiam taceam. *V. Dio*
L. XLVII. pr. Praecipue in Brutum et Cassium libertatis de-
 fensores variis modis bello Philippensi faevitum, in quo
 acriter et diu aeqvo Marte pugnatum: multi Senatores
 proscripti. *V. Suetonius in Oct. c. XIII. Dio L. XLVII. f. Florus*
L. IV. c. 6. Bello vero Perusino multi in Italia in agrorum
 divisione a Caesare facta bonis suis spoliati sunt, et confli-
 ctu etiam inter plebem et milites Romae aliisque Italiae
 urbibus habito, multi perierunt; multae domus combustae;
 omnia ornamenta Romae et per totam Italiam ex templis
 erepta, ut ex iis pecunia conflaretur. CCC. (Dio CCCC.
utriusque ordinis hostiarum more ad aram divo Iulio extructam
maclatos ferunt. Suet. in Oct. c. XIV. XV. Vrbs ipsa Etru-
 riae Perusia, excepto fano Vulcani, tota exusta legitur. *V.*
plura apud Dionem L. XLVIII. pr. Bello deinde Siculo a
 Sexto Pompeio caedibus rapinisque Italia afflicta: in quo
 bello ipse Octavius ter magnum vitae periculum adiit. *V.*
Suetonius in Aug. c. XVI. Dio L. XLVIII. f. et XLIX. p. Mox
 Octavius, postquam opes et potentiam Lepidi aeqvis oculis
 non amplius intueri poterat, et pactum cum Pompeio in-
 iisse Lepidum suspicatus erat, eum viribus exutum *Circeios*
in perpetuum relegavit. Suet. l. c. Sic abrogato triumvi-
 ratu etiam Octavii et Antonii *societas semper dubia et incer-*
ta reconciliationibus variis male focillata: (verba sunt *Suet.*
in Oct. c. XVII.) dirimitur. Praelio enim apud Actium
 Epiri promontorium congressi sunt: victusque Antonius
 in Aegyptum fugiens, potentia vitaque privatus est. *Suetonius*
l. cit. Florus L. IV. c. 11. alii Appianus L. IV. V. integris ΕμΦυλ.
 IV.

§. IV.

Cum vero A. V. C. DCCXXIII. Octavius potestatem sacrumque AVGVSTI nomen DCCXXVII. * solenniter et omnium consensu acceperet, qui AVGVSTI titulus in tanta veneratione esse credebatur, ut eidem MAIESTATIS nomen, quod ipsius Numinis proprium erat, tribui coeperit; quae antea, cum populus res Romanas regeret, populi erat, et hinc MAIESTAS populi audiebat; sicut postea MAIESTAS Augusti dicebatur; in quod AVGVSTI nomen omnes Imperatores velut quadam adoptione et iure hereditario succedere Alexander Severus Imp. confirmat, apud Lampridium c. X. V. etiam Suetonius c. VII. in Oet. Dio L. LIII. m. Appianus L. I. ΕμΦυλ. princ. Pari certe si non maiori studio atque contentione, nimio etiam interdum fervore et furore, malis artibus, caedibusque ad Imperii administrationem multi aspirarunt. Neque unquam duorum plurimumve aequalis Maiestas firmiter placideque stabilita mansit, sed invidia atque simultate, insidiis atrocibusque bellis et cladibus in magnum saepe discrimen deducta est. Prorsus ut videatur summum hoc atque insigne AVGVSTI nomen divini Numinis consilio uni tantum consecratum esse. Hinc Florus L. IV. c. 3. dicit, nunquam Imperii corpus coire et consentire potuisse, nisi unius praesidis quasi anima ac mente regeretur. Primum autem et maxime memoratu, et admiratione dignum divisionis summae potestatis in Imperio Romano exemplum, de quo heic agere animus est, series Imperatorum sec. II. nobis exhibet, in qua post Titum Antoninum M. AVRELIVS ANTONINVS et L. ANTONINVS VERVS Fratres, morum dissimilitudine insignes, aequale in Imperio Romano ius obtinuerunt. V. Hieronymus in Interpret. Chron. Can. Eusebii ad A. CLXII. Nec obstat Flavii et Titi Vespasianorum historia;

* Octavius Augustus est appellatus, eum ipse COS. VII. esset. Biennio post Epocha Augustorum coepit.

ria; inter quos divisa forsan Imperii dignitas quibusdam
 videri posset. De Tito enim memorat *Suetonius c. V.*
 quod cum urbem Hierosolymorum die natali filiae suae,
 auspiciis Patris Flavii cepisset, tanto militum favore plausu-
 que exceptus fuerit, ut in gratulatione IMPERATOREM
 eum consalutaverint, et omni studio ac minis etiam con-
 tenderint, ut eum in Oriente retinerent. Vnde etiam
 suspicio nata fuerit, quasi desciscere a patre, Orientisque impe-
 rium sibi vindicare tentasset. ibidemque narrat Auctor, quod id-
 eo Romam veniens, ut omnem de se suspensionem tolleret,
 dixerit: *Veni, Pater, veni.* Qui IMPERATORIS titulus et-
 iam, stante Republica, Viris bene meritis ab exercitu con-
 ferebatur. De Antonio, victo et occiso Catilina, IMPERA-
 TORE appellato, vid. *Dio L. XXXVII. f.* Ex quo liquet,
 certum quendam occisorum numerum constitutum fuisse
 ei, qui IMPERATORIS nomen mereretur. Hinc *Appia-
 no teste L. Παρθ. pr.* Crassus δεξιμένῳ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τῆς
 στρατίας ἀναγορευθῆναι, πολλὴν ὥφλεν αἰχμὴν, καὶ ταπεινὸς
 ἐφάνη, καὶ περὶ τὰ μέγιστα δύσελπις. Illustrem locum etiam
 de hoc nomine conf. apud *Dionem L. XLIII.* Titus autem
 hunc IMPERATORIS titulum tantum in castris, non et-
 iam Romae, consecutus est. Quod falso statuere censent
 Viri eruditi *Philosfratum L. VI. de vita Apollonii f.* Vbi Apol-
 lonius Philosophus, cuius praeceptis de administrando Im-
 perio se imbuendum prae buerat Titus, eundem disceden-
 tem etiam Regem appellat. Et sane IMPERATORIS appella-
 tio, (qua plerumque tanquam praenomine iam inde ab Osta-
 vio usi Augusti sunt,) non facile ipsam AVGVSTAM di-
 gnitatem indicat: praesertim si a militibus in castris de-
 latum esse legatur, in quibus iis, ut iam dictum, qui res ma-
 gnas prospere gessissent, hoc nomen offerri solenue erat,
 uti Curio, rebus in Africa bene gestis, universi exercitus con-
 clamatione IMPERATOR appellatus *Caesar L. II. B. C. p. 553.*
ed. Montani. Quod etiam, AVGVSTA dignitate in Impe-
 rium Romanum introducta, obtinuit: licet maiori labore
 B iam

iam tum sec. II. *Appiano teste*, compararetur. Inde fit, ut uni pluribus vicibus id nomen tributum legatur. *V. Dio L. XLIII. f.* Sic hac ratione Octavio nomen IMPERATORIS semel atque vicies tributum apud Tacitum *Annal. L. I. c. 9.* memoratur. Et Marcum, victis ad Danubium non sine singulari DEI ope Germanis, *septimum IMPERATOREM* appellatum esse, *testatur Xiphilinus in Dionis Epitome de Marco m.* Et victis Scythis, idem paulo ante obitum *decimum IMPERATOR* appellatus dicitur *ab eod. f.* Et quamvis etiam a Senatu hoc nomen iam tum C. Julio Caesari, tanquam summi Imperii cognomentum et signum plenae et perfectae potentiae, (*Dio L. LIII. m.*) tributum fuerit, *teste Suetonio in Caes. c. LXXVI.* parum tamen potestatis hac ratione Caesaribus accedebat; auctoritatis et honoris non nihil addebatur. Maxima vero deinde et nimia interdum libidine milites in tribuendo hoc titulo usi, sibi quae hac arte et fraude ius ac potestatem AVGVSTVM designandi arrogare conati sunt: praesertim postquam *progenies Caesarum in Nerone defecisset. Suetonius in Galba. c. l.* Tum multi hinc inde ab exercitu tumultuario etiam interdum more IMPERATORES appellabantur. Neque hi statim omnium suffragio excepti sunt. Hinc post consulatationem, in Senatum, et hinc in castra praetoriana armati etiam interdum processerunt, ut dissentientes in partes suas traherent. Quae res per multa secula magnis saepe bellorum motibus agitata est. Collisi ea de causa M. Ottho et A. Vitellius. *V. Suetonius in Otthone c. VIII. IX. et in Vitellio c. IX. X.* Vitellius enim a Galba in inferiorem Germaniam missus, *nixdum mense transacto, neque diei, neque temporis habita ratione, ac iam vespere, subito a militibus e cubiculo raptus, ita ut erat in veste domestica IMPERATOR consulatus erat, consentiebantque etiam superioris provinciae (Germaniae) exercitus. Suet. in Vitellio c. VIII. Conf. idem in Otthone c. VIII. Dio apud Xiphilinum in Galbam.* Et haec quidem vivo adhuc Galba gesta sunt. Adeo praecipiti interdum furore milites

tes in deferendo IMPERATORIS nomine corripiebantur: ut de Gordiano Seniore *Capitolinus in Maximino Sen. c. XIV.* referat, eum senem, reclamantem, et se terrae affligentem, (in terram se proicientem,) *opertum purpura*, (non vestitum,) *imperare coactum* a militibus. *Conf. idem in Gordianis c. VIII.* Vbi eum *circumfusus purpura* dicit. Vivo etiam adhuc Nerone, Galba Vindici per literas incitanti, *ut se humano generi assertorem ducemque commodaret*, consensit. *Svetonius in Galba c. IX.* ut numi varii generis, teste Torrentio ad *Svet. cusi fuerint*, cum effigie *Libertatis*, addito elogio: LIBERTAS PVBLICA. *Sedens deinde Galba pro tribunali, et deplorans temporum statum IMPERATOR consalutatus. c. X. Conf. Dio apud Xiphilinum in Nerone f.* Et Ottho largitionibus variis militibus sibi conciliatis, missisque percussoribus, qui Galbam occiderent, etiam ante commissum parricidium IMPERATOR *a praesente comitatu consalutatus est. Svetonius in Oth. c. IV. V. et VI. Dio apud Xiphilinum in Galba f.* Quin etiam a Vitellio mox defecerunt exercitus *Moesiarum, Pannoniae, Iudaicus item et Syriacus, et in Vespasiani verba inrarunt: Svetonius in Vitellio c. XV. Dio apud Xiphil. in Vitell. p.* Hac de causa sec. in primis III. magno numero extiterunt, qui contra legitimos Imperatores imperium sibi fraude atque vi militum saepe arripuerunt: qui plerumque TYRANNI erant, h. e. *Intartae* s. contra surgentes ἀπὸ τῆς ἀνταρτίας. Et ab anno eiusdem sec. CCXXXV. usque ad A. CCXXXVIII. sex AVGVSTI simul fere Imperium rexerunt: Duo nempe Maximini in Gallia, homines barbari e Thracia ex infima sorde oriundi; duo Gordiani in Africa purpuram sumentes, quibus a Capelliano, partibus Maximini studente, mox victis, Pupienus Maximus, et Coelius Balbinus a Senatu et populo AVGVSTI constituti sunt. Quorum omnium vitas diligenter persecutus est *Iulius Capitolinus*. Tanta erat aemulatio in Imperio Romano, ut post Gordianum III. ad Valerianum intra XV. An. spatium XV. AVGVSTI exstiterint. Taceo

XXVII. l. XXX. Tyrannos, qui a temporibus Valeriani et Gallieni, quo nihil prodigiosius passa est Respublica, Pollio in XXX. Tyrannis c. XXXI. usque ad Aureliani aetatem Imperium Rom. agitarunt. De quibus vid. Treb. Pollio in Libro de XXX. Tyrannis conscripto. Qui tumultuarii tantum Imperatores ac reguli erant. Idem in Claudio c. l. inter quos Marius quidam triduo tantum imperavit. Idem in XXX. Tyr. c. VIII. Regalianus in Illyrico ducatum gerens, etiam ioculari astutia IMPERATOR dici meruit, cum nomen Regaliani a regno deduci audirent milites. ibidem c. X. Quintillus seu Quintilius frater Claudii II. septimadecima Imperii die interemptus est, si Pollionis fidem sequamur in Claudio c. XII.* Alii imperio, eodem die, quo susceperunt illud, privati. Herodianus L. I. pr. Haec publica fata effecerunt, ut nonnunquam tacito Senatusconsulto Imperatores facti fuerint, de quo nusquam (vere dico) illustrior locus reperitur, quam apud Capitolinum in Gordianis c. XII. quod etiam forsitan intelligitur apud eundem, in Maximo et Balbino c. III. Pauci tum erant IMPERATORES de senatu. Interdum etiam milites AVGVSTI titulum, quibus vellent, tribuebant. Ita post obitum Vindictis Rufini, licet recusantem, AVGVSTVM milites appellarunt: teste Dione apud Xiphil. in Ner. f. De Maximino sen. testatur Capitolinus c. VIII. quod ille nondum Senator sine decreto Senatus AVGVSTVS ab exercitu appellatus sit; idemque de Gordiano sen. apud eundem c. XIV. Malo huic mederi senatus omni conatu studuit. Itaque iam tum fec. III. ineunte, mortuo Vario Elagabalo, totius Imperii barathro, Senatus, quod insueverant milites, sibi Imperatores et tumultuario iudicio facere, et item facile mutare, afferentes nonnunquam ad defensionem, idcirco fecisse, quod nescissent, Senatum principem appellasse, ideo omnia potestatis insignia, ut jus proconsulare, potestatem tribuniciam, (quam iam Octavius perpetuam receperat. Svetonius in Oct. c. XXVII. Conf. de

* Vopiscus in Aureliano c. XXXVII. Quintillum vigesimo Imperii die periisse docet.

de his nominibus, et inprimis, quare eadem usurpārint Auguſti, *Dionem L. LIII. m.*) ius item *qvintae relationis*, una die Alexandro Severo detulit; quorum quaedam alii Imperatores diſtulerunt, et ſero demum receperunt. *V. Lampridius in Alexandro c. I. et II. ipſeque Alexander confirmat c. VIII.* * Pertinax quidem ſec. II. exeunte, eadem uno die *recepisse* legitur *apud Capitolinum c. V.* ſed tamen ſibi potius ea *rapuisse*, quam a Senatu delata accepisse exiſtimant Viri docti. Quorſum haec? Omnia eo collineant, ut Titus aequale cum Flavio in Imperio Romano ius ideo obtinuisse non ſit cenſendus, quia in caſtris a militibus IMPERATORIS nomen accepit: Cum milites eo tempore in conferendo hoc nomine nimium ſibi tribuere adſveti eſſent. Tanta eſt interdum nominis huius *uſurpatio*, ut Aurelianus Tetricum Sen. quem captum poſtea Correctorem Italiae fecerat, *collegam, commilitonem, etiam IMPERATOREM appellaſſe* dicatur a Pollione in XXX. Tyr. c. XXIV. Nullum autem veſtigium in monumentis hſtoriae illorum temporum extat, quo Titum ante Flavii obitum AVGVSTVM appellatum eſſe oſtendi queat. Et ex iſſis verbis Svetonii colligi poteſt, quod nunquam Flavio in animo habuerit, Titum in Imperii conſortium aſciſcere; quin potius officium Titi et pietatem apud patrem in ſuſpicionem veniſſe. Quamvis fateamur libenter, Titum, poſt reditum e Iudaea, multa honoris inſignia una cum patre geſſiſſe, et, *recepta ad ſe prope omnium officiorum cura*, multa patris auſpicio egiſſe, eiusque nomine Epiſtolas, Ediſta, et Orationes *Quaeſtoris vice* (candidati principis) confeſiſſe. *V. Svetonius in Tit. c. VI.* Atque haec ratione *participem atque etiam Tutorem imperii egiſſe*, dicitur. Sic Miſitheus Praef. Praet. Socer Gordiani III. cuius conſiliis adiutus Gordianus multa, et inprimis bellum contra Saporem R. Perſarum feliciter geſſerat, in

B 3

titulo

* Probo etiam haec honorum inſignia, pontificatu maximo et reverentia patris patriae additis, ſimul a Senatu delata. V. Vopſcus in Probo c. XII.

titulo honori eius extructo TVTOR REIP. vocatur. *V. Capitolinus in Gordianis c. XXVII. et idem fere de Philippo Arabe vid. c. XXIX.*

§. V.

Seculo ergo demum II. novo exemplo Imperium Romanum DVOS AVGVSTOS vidit, M. AVRELIVM et L. VERVM. Iam tum enim Adrianus mortuo Aelio Vero Caesare L. Veri Patre, amitae Marci Galeriae Faustinae (*Capitolinus in Marco c. l.*) virum Antoninum Pium sibi successorem adsciverat, et eodem tempore M. Aurelius postea gener Pii (*Capitolinus in Pio c. l.*) et L. Commodus Verus in Imperatoriam familiam transierunt. Ita enim inter Adrianum et T. Antoninum, (qui primus Imperatorum hoc nomen tenuit) convenerat, ut Antoninus Marcum et Verum sibi adoptaret. Quo factum, ut Marcus pro Annio AVRELIVS coeperit appellari. Nam antea bis diversis temporibus *Annius Verus* dictus est, primum Iuliano die, ut explicat verbum Capitolini, *principium V. C. Casaubonus*; et deinde *post virilem togam*. * Et cum iam Augustus esset, adhuc *Verus* appellatus videretur. *V. Hieronymus in Interpretat. Can. Chron. Euseb. ad A. CLXI. ab ipso Eusebio L. IV. H. E. c. 13. Οὐῆπος*, nullo alio addito nomine appellatur. *Ios. Scaliger tamen in Animadvers. ad Chron. Euseb. p. 202. Verum appellatum negat. Add. Eutropium, L. VIII. m. Eusebium L. IV. H. E. c. 14. & L. V. c. 1. Catilii etiam Severi proavi materni nomen, ab illo adoptatus tenuit. V. Capitolinus in Marco c. l. et V. et in Vero Imp. c. II. et III. Conf. m. Spartianus in Aelio Vero c. VI. in Severo c. XX. et Capitolinus in Pio c. IV. Capitolinus minus sibi constat, aut saltem difficultate aliqua rem implicat, cum in Marco. c. V. et Vero c. II. L. Verum a Marco adoptatum fuisse indicat, et tamen in Pio*

l. cit.

* Verissimi nomen etiam patre mortuo ab Adriano accepit. Eusebio in Chron. ad A. CXLVII. Οὐνρίσμος dicitur; Add. Hieronymum, ibid. Conf. Eusebium, L. IV. H. E. c. 12.

l. cit. veriore cum *Spartiano l. cit. et in Adriano c. XXIV.* sententiam tuetur. *Spartianus in Vero Caes. c. V.* dicens, secundum lectionem vulgarem: *Eius (Aelii Veri) filius est Antoninus Verus, qui adoptatus est a Marco:* suam ipsius sententiam refutare videtur, quam declarat *c. VI.* Sed locus dubius, legendumque iudicio doctissimorum Virorum: *Qui adoptatus est a Marco, vel certe cum Marco: et cum eodem etc.* Quam lectionem etiam approbat *Salmasius*, qui alias magno studio a *Casaubono* dissentit. Quomodo enim Verus Frater Marci ab ipso *Capitolino*, ut in *Marco c. VIII. etc.* et aliis multis Scriptoribus ἀδελφίσκος dici, et in *Codice atque Pandectis* decies fere aut amplius Marcus et Verus DIVI FRATRES * appellari possent, nisi adoptionis iure id factum fuisse dicamus. Forte ideo Verus quibusdam a Marco adoptatus dicitur, quia ab eodem variis dignitatibus adnotus, et in ipsum Imperii consortium ascitus est. Nomina etiam VERI et ANTONINI tanquam a patre accepit. *Capitolinus in Marco c. VII.* Filius certe Marci a quibusdam etiam habetur: Et Verus ipse in Epistola ad Marcum, Titum Antoninum suum vocat avum; *Gallicanus in Casio c. I.* Item Marcus in Epistola ad Verum Adrianum proavum Veri dicit, quem tamen paulo post avum appellat. *c. II.* Marci enim gener Verus erat. Ita *Misitheus* socer Gordiani III. scribens ad Gordianum, *filium* eundem dicit, *Capitolinus in Gordianis c. XXVI.* et Gordianus in Epistola ad *Misitheum patrem* eundem appellat. *c. XXV. conf. c. XXVII.* Sane nomen parentis interdum etiam cognatum significat: ut apud *Fl. Vopiscum in Aureliano c. XXXI.* Saepe etiam qui alterum aetate, auctoritate et consiliis superabat, *filium* eundem appellare solebat, praesertim si sanguinis propinquitatis intercederet. Sic *Cl. Pompeianus* gener Marci apud *Herodianum L. I. p.* Commodum iam Imperatorem, sed iuvenem

* Theophilo Instit. de excusat. tit. δι θεϊότατοι ἀδελφοὶ dicuntur: hunc locum etiam adduxit, correxitque Scaliger in Animadv. ad Euf. p. 202.

venem adhuc τέκνον appellabat, addita tamen δεσπότης appellatione. Sed de hoc satis. Ceterum Pius, cum finem vitae propius abesse sentiret, Marcum amicis diligenter commendavit, et ut successorem firmavit: atque, ut eo magis consilium suum ratum esset, *Fortunam auream, quae in cubiculo solebat esse, ad Marci cubiculum transire iussit.* V. *Capitolinus in Marco. c. VII. et in Pio c. XII.* De hoc simulacro Conf. etiam *Spartianus in Severo c. XXIII.* ubi fortunam regiam appellat.

§. VI.

L. vero Ceionius Aurelius Commodus Verus Antoninus, (haec enim omnia nomina habebat) ut ante indicatum, patrem naturalem habuit L. Ceionium Commodum Aelium Verum * ab Adriano adoptatum, quamvis esset. Nigrini gener, qui aliquando Adriano sacrificanti infidias fecerat. V. *Spartianus in Adriano c. VII. et XXIII.* Hic Aelius Verus ideo maxime memorandus est, quod *primus CAESAR est dictus, et in eadem statione constitutus periit.* *Capitolinus in Vero. c. I.* Quae verba illustranda ex loco *Spartiani in Vero c. II.* Nihil habuit, de eodem inq̄uentis, in sua vita memorabile, nisi quod tantum CAESAR est appellatus; et paulo post dicit, quod hoc solum nomen adeptus sit. Tunc vero nomen CAESARIS non quidem novum, sed renovatum (propter Caium et Lucium, et alios) honoris genus denotabat. Ut CAESARES dicerentur designati Augustae maiestatis heredes. *Spartianus l. c.* Tum enim plenam AVGVSTAE maiestatis dignitatem designat, quando IMPERATORIS aut AVGVSTI nomen adiectum est, Quamquam *Plinius L. VII. H. N. c. 49.* Imperatores CAESARES Vespasianos censores ** cen-

suram

* *Apud Eusebium L. IV. H. E. c. 12. Lucius Verus Marci Φύσει υἱός dicitur: et c. 14. Commodi frater. conf. etiam c. 16. Quod παρόγαμα vel ab ipso vel Librariis commissum, qua ratione excusari queat, alii excutiant.*

** *Ita etiam appellantur a Capitolino in Marco c. I.*

suram egisse dicit: Cum tamen Titus tunc temporis Augu-
stam maiestatem nondum obtineret. Quod Plinius sine
dubio ἐξ ὁμώνυμῶν de Flavio intelligi voluit. Titum autem
adiunxit, quia plerorumque negotiorum curam una cum
patre tum agebat, particepsque iam Imperii quodam mo-
do erat. Illud autem in Aelio Vero insolens accidit, quod
tantum ad CAESARIS dignitatem pervenerit, ideoque Jf.
Casaubonus loco prius c. Spartiani addendum esse censet τὸ
primus, ut legatur: nisi quod primus tantum etc. Adde etiam
illud, quod, ut observat quoque Spartianus, Verus non testa-
mento, ut antea solebat, neque eo modo, quo Traianus est adopta-
tus, sed eo prope genere, quo a Diocletiano Maximianus et Con-
stantius Caesares dicti sunt, nomen illud obtinuit. Non
autem solum CAESARIS appellationem, sed etiam praeter
imperium, externam quandam speciem, imo insignem
splendorem eidem adiectum fuisse, colligitur ex Epistola fa-
miliari Commodi ad Clodium Albinum ea de causa, ut Cae-
sarem eum faceret, data, quae habetur in Albini vita, quae-
que vulgo Capitolino tribuitur, c. II. conf. etiam c. VI. et XIII.
Vbi facultatem Clodio concedit utendi coccinei pallii: item,
habendi purpurae, sed sine auro: quia eadem etiam proavus,
vel, si mavis cum Casaubono legere: propatruus Verus ab
Adriano acceperit. Conf. Capitolinus in Gordianis c. XXII.
refert Gordianum III. in concione postum, indumento Impera-
torio testum, CAESAREM appellatum fuisse. Et mortuo
Aelio Vero, Adrianus statuas colosseas, (quae Diis et Impe-
ratoribus tantum ponebantur) per totum orbem poni iussit,
templaque in nonnullis urbibus fieri. Spartianus in Vero c. VII.
Quamvis ob valetudinem eius adversam, aut, quod inuti-
lem imperio censeret, eundem a familia Imperatoria amo-
vere voluisse, ex multis documentis colligere liceat: prae-
sertim ex eo, quod, cum mortuo hoc Aelio Vero, Amici de
successore solliciti essent, Adrianus dixit: Etiam vivente
adhuc Vero decreveram. Spartianus in Vero c. VI. Hinc ibi-
dem dicit Auctor, quod Adrianus Veri mortem doluerit, ut

C

bonus

bonus princeps, non ut bonus pater. Ceterum Verus Antoninus post adoptionem, Aelii nomine deposito, AVRE-
LII assumisse videtur. Ita vocatur a Spartiano in Vero c. II.
Conf. inprimis Capitolinus in Marco c. VII. item Eusebius in
κατ. χρόν. A. CLXI. Hieronymus in Interpret. Nec obstat, quod,
mortuo Vero Caesare, filius in familia Adriani remansisse
dicatur. Spartianus in Vero c. VII. Capitolinus in Vero Imp. c. II. ***

§. VII.

Non adoptione autem solum, et genere, sed etiam af-
finitate et consanguinitate M. Antoninus, et L. Verus con-
iuncti fuere. Et iam tum Adrianus ea lege Verum in fa-
miliam regiam ascisci voluerat, ut Pii filiam Anniam Fau-
stinam, Ἀδριανὸς ἐκγονὸν κατὰ θελυσγονίαν. Herodianus L.
I. p. *** uxorem duceret. Sed post obitum Adriani Pius
alia conditione proposita, per uxorem suam Galeriam (An-
niam) Faustinae Marcum eo deduxit, ut ipse filiam suam in
matrimonium acciperet: quia L. Verus impar aetate ad
hoc matrimonium visus est. V. Capitolinus in Vero c. II. et in
Marco c. V. item: Spartianus in Aelio Caes. c. VI. Aliter sta-
tuere, imo a se ipso dissentire videtur Capitolinus in Marco c.
XVI. ubi asserit, Adrianum Genitum Marcum Pio delegisse:
quae verba forte corrupta, aut male intrusa esse videntur:
fane cum prioribus connecti commodè non possunt. Ce-
terum traditur ab eodem c. IV. Marco statim, postquam vi-
rilem togam fumsit, Ceionii Commodi filiam desponsatam esse
ex Adriani voluntate. Si coniecturam Casauboni sequi debe-
mus, Veri Caesaris filia Fabia intelligenda: de qua idem c.
XXIX. memorat, enisam fuisse, ut Faustina mortua, in eius
(Marci) matrimonium coiret, V. Casaubonus h. l. Meminit
huius Fabiae etiam in Vero c. X. et in Pertinace c. X. Illud
explo-

* Sequimur lectionem. Cl. Salmasii. Alias inversa planera-
tione verba combinata sunt: Sensu etiam non alieno.

** Alibi ut ab eodem in Vero c. I. et Petavio AELIVS dicitur.

*** Consobrinam Marci. Eutropius L. VIII. m. qui eandem
Valeriam Faustinae dicit.

exploratum perspectumque habemus, L. Verum Augustum Marci filiam, natu maiorem, (complures enim habuit, Herodianus L. I. p.) Lucillam nomine duxisse, iam post communicatum Imperium. *V. Capitolinus in Marco c. VII. et IX. et in Vero c. VII. et IX. conf. Dio apud Xiphil. in Marco p. Item: Herodianus l. cit.* qui addit, quod Marcus hoc modo δεσμὸν εὐνοίας ἰχυρώτατον τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιγαμίαν ἐποίησατο. *Conf. Eutropius L. VIII. m.*

§. VIII.

Pio itaque apud Lorium, * (villam ubi educatus fuerat. *Capitol. in Antonino c. I.*) A. CLX. ** defuncto, Marcus, urgente Senatu, imperium invitus suscepit, atque Verum fratrem socium Imperii ascivit, *data tribunitia potestate, et proconsulatus honore delato. (Capitol. in Vero c. IV.).* nomenque CAESARIS et AVGVSTI cum eodem communicans, quod ipse nomen CAESARIS iam a Pio delatum accepisset. (*Capitol. in Marco. c. VI.*) Ex quo tempore pariter Rempublicam rexisse leguntur. *Capitolinus in Marco. c. VII. ubi etiam addit: Tunc primum Romanum Imperium DVOS AVGVSTOS habere coepit, cum id nemo ante ipsum cum alio participasset. *** Conf. idem in Vero c. III. participatum (ita legendum) Imperatoriae potestatis a Marco Vero indultum, asserens: nec non Spartianus in Adriano c. XXIV. Hi, inquit, Marcus et Verus DVO pariter AVGVSTI primi Rempublicam gubernarunt. Herodianus L. I. p. confirmat, Marcum κοινὸν τῆς βασιλείας L. Verum fecisse docens. Item Dio apud Xiphil. in Marco p. asserit, qui hanc communicatae MAIESTATIS causam addit, quod Marcus ad res ge-*

C 2

rendas

* *Aurelius Victor*: Lorios. Laurium etiam dicitur.

** Teste Eusebio in κατ. χρόν. H. A. Confirmatque Hieronymus in Interpret. It. Petavius de Doctrina Temporum. L. XIII.

*** *Locus fere desperatus est, cuius sensum ita replet Casaubonus, a quo tamen, ut fere semper dissentit Cl. Salmasius,*

rendas minus validus, studio autem philosophiae maxime deditus fuerit. Lucius contra robustus esset. Praesertim cum multa gravia negotia expedienda, motusque multi sedandi essent. Hinc Marcus bello Marcomannico *ambos necessarios dicit Imperatores. Capitol. in Marco. c. XIII.* * Egregium documentum de hac divisa Imperatoria potestate reliquit *Spartianus in Vero c. V.* affirmans, horum Imperatorum *fastis consularibus sic nomina praescripta fuisse*, ut non DVO ANTONINI, sed DVO AVGVSTI dicti fuerint: *tantumque huius rei et novitatem et dignitatem valuisse, ut fasti consulares nonnulli ab hoc sumerent ordinem consulum, Conf. etiam Eutropius L. VIII. m. et Aurelius Victor L. de Caesaribus.* Hanc duae *xxv* egregie confirmant Numi. Duos allatos vide *apud Ios. Scaligerum in Animadv. ad Euseb. p. 202.* Ceterum, simul cum communicato imperio Marcus L. Commodus VERI atque ANTONINI nomina contulit; cum Marcus etiam ipse post divisum Imperium ANTONINI nomen recepisset. *V. Capitolinus in Vero. c. I. et IV. et in Marco c. VII.* Ne mireris, L. Commodum, accepta Augusta dignitate, demum VERVM appellatum dici, cum *Veri* filius esset. Ipse Marcus, ut ante dictum, VERVS post virilem togam sumptam dictus, licet Annii *Veri* filius fuerit. Denique quod ad ANTONINI nomen attinet, verisimile est, Marcum et Verum etiam illud post adoptionem iam accepisse. *Spartianus in Severo c. XX. Idem in Geta c. II.* Marcum nomen ANTONINI adoptivum habuisse dicit. *Conf. verba Alexandri Severi apud Lampridium c. X.* Tenendum praeterea, Marcum ANTONINI appellationem tenuisse, ut *nomen verum*, quod discrete asserit *Lampridius in Diadumeno c. VI.* non,

* Sic Valeriano a Persis capto, cum Gallienus mollis Rempublicam perderet, iuvenes duos vel tres fortissimos, non unum quaerendos docebat Macrianus senex, qui Romanum Imperium, variis calamitatibus afflictum restituerent. V. Treb. Pollio in XXX. Tyr. c. XII.

non, ut cognomen, sicut prioribus, nec ut praenomen, ut posterioribus temporibus consuetum erat.

§. IX.

Hiergo DVO illi sunt ANTONINI, quos insigne Severo morituro laetitiae argumentum praebuisse, ex *Aelio Mauro Phlegontis Tralliani liberto testatur Spartianus c. XX.* cum et ipse duos Antoninos, Bassianum et Getam, ex se genitos Reipublicae relinqueret. Nomen autem ANTONINI in Marco, *Casauboni sententia velut Symbolum Imperii esse coepit.* Et Marcum hoc sanctum ANTONINI nomen vitae genere auxisse; Verum autem degeniasse, (dedecorasie) * ex versibus cuiusdam poetae indicat *Capitolinus in Opilio Macrino c. VII.* Factum hinc, ut magno postea studio nomen ANTONINIIS, qui successuri erant, sit tributum. *Spartianus in Severo c. XII.* scribit, Severum Bassiano, una cum Caesaris nomine, ANTONINI etiam nomen imposuisse; et Getam simul ANTONINVM dictum, ut ipse succederet in imperio. *Conf. etiam in Geta c. I. Capitolinus in Macrino c. III. Lampridius in Diadumeno c. VI.* Imo *Spartianus cit, Lib. c. XIX.* de Severo dicit, eum ANTONINI nomen omnibus quasi AVGVSTI ascribendum putasse: quod iterum confirmat in *Geta c. II.* Sic Alexandro Severo acclamabatur inter alia a Senatu: *Quomodo AVGVSTVS, sic et ANTONINVS: teste Lampridio in Alexandro c. X.* Et milites magno gaudio ac applausu hoc ANTONINI nomen prosequiebantur. *Spartianus in Caracallo c. VIII.* dicit, Diadumenum Macrini, qui post Caracallum imperavit, filium, ANTONINVM appellatum, idcirco, quod a praetorianis multum desideratus est ANTONINVS et c. sequ. IX. statim adiicit: Ita nomen ANTONINORVM inolevisse, ut velli ex animis hominum non potuerit, quod omnium pectora velut AVGVSTI nomen obsederit. Illi etiam, qui ANTONINI nomen acceperunt, hoc quoque nomine dignos se esse videri volebant. Ita Diadumenus pro concione promittit, se

C 3

ela-

* V. Salmasius ad h. l. et ad Capitolinum in Vero c. X. ad verba, vultu genitus.

elaboraturum, ne desit nomini *ANTONINORVM*: sciens perdifficile esse nomini *Pii*, *Marci*, *Veri* satisfacere. *Lampridius in Diadum. c. II. et in Epistola*, quam *c. VII.* affert idem Auctor, optat *Macrinus*, ut *Diadumenus ANTONINI* meritum effingat. Quare *Macrino*, qui cum filio *Diadumeno* in concionem processerat, acclamatum: *ANTONINVM* habemus, omnia habemus: *c. I.* Ingens quippe, occiso *Antonino*, (*Basiano*) moeror obsedit omnium pectora, quod *ANTONINVM* in Republica non haberent, existimantium, quod cum eo *Romanum imperium* esset periturum. *I. cit. Capitolinus in Macrino c. III.* Hinc *Basiano* non tantum pueri *Antoniniani*, et puellae *Antoninianae*, quod honoris genus etiam antea multis vicibus delatum fuerat; sed et dies septem supplicatio pro *ANTONINI* nomine celebrata est. *Lampridius in Diadum. c. II. et III.* Et teste *Lampridio* eodem in *Elagab. c. I.* hoc nomen adeo clarum erat gentibus, ut etiam parricida *Basianus* causa nominis amaretur. Et Auctor ipse vitae *Diadumeni* illud praecipue se ad scribendam eius vitam impulsisse significat. *c. I. et VI.* quod *ANTONINI* nomen adeptus fuerit. Ceterum de *ANTONINI* nomine illud etiam observari meretur, quod *Julius Capitolinus in Macrino c. III.* dicit: ab ipsis *Antoninis*, qui veri successores *Antonini (Pii)* fuerunt, hoc nomen magis, quam proprium retentum est. Quid multa? Divinam quandam vim nomini *ANTONINI* inesse, illis temporibus homines credebant. Multi etiam deorum nominibus illustrius esse censebant. *Lampridius in Diadum. c. VII.* Clarius nomine *ANTONINI* illis temporibus non fuit, vel deorum: pauloque post: *ANTONINOS* pluris fuisse, quam deos, ob trium Principum amorem, quos *Sapientia*, (in *Marco*) *bonitas*, (in *Vero*) *Pietas* (in *Antonino*, huius nominis Auctore) consecrata sit. * Ex his patet, quanta omnium veneratio et pietas subsecuta sit praeclarissima *ANTONINORVM* (inprimis *Marci*) merita, ut sancta animi aestimatione nomen illud *ANTONINI* ut *AVGVSTI* omnes sec. adhuc *III.* ineunte coluerint.

Finis

* Ita legit *Salmasius*: pro consecraverit.

Finis enim ANTONINI nominis in Elagabalo fuit, teste Lampridio in eodem c. XXXIII. Quamvis hic ANTONINVS tam vita falsus fuerit, quam nomine. Conf. Capitolinus in Marcrino c. III. Lampridius L. cit. c. XVI. et XXXIV. expresse ultimum Antoninum vocat. Magno providebant studio, ne sanctum illud nomen a quoquam violaretur, aut pollueretur. Haec nominis ANTONINI veneratio fecit, ut cum Elagabalus, * hoc nomen foede pollueret, illudque affectato retineret, idem Senatu iubente erasum sit ex Annalibus, remanserintque Varii Elagabali nomina: teste Lampridio in Elag. c. XVII. et XVIII. et in Alexandro c. I. ut eidem subditius Antoninus dicatur c. cit. XVII. in Elagab. Huc pertinent etiam acclamationes senatus, quibus nomen ANTONINI ab Elagabalo infamatum, ab Alexandro purificandum, iniuriæque Marco, Vero etc. hac ratione facta vindicanda indicatur. Habentur illae apud Lampridium in Alexandro c. VII. Conf. etiam ea, quibus Alexander, pius, sanctus utilisque Reipublicae Imperator, ANTONINI Magnique nomina, tanquam insignia onerosa, assumere recusat: apud eundem c. VIII. IX. X. et XI.

§. X.

Sociatam horum DVORVM AVGVSTORVM potentiam ita comparatam fuisse, statuendum est, ut nihilominus summa rerum, summumque arbitrium et plenum Augustae maiestatis ius, apud alterutrum (Marcum) fuerit. Varia tamen pacis belliue negotia (saltem secundum externam speciem) simul administrasse, graves bellorum motus compresisse, et honorum insignia aequaliter participasse, leguntur. Sic statim sumpta purpura pariter castra praetoriana solenni recens creatorum AVGVSTORVM ritu petiverunt: teste Capitolino in Marco, c. VII. Quo pertinet, quod ibidem memoratur, vicena millia nummum singulis

* Qui fato quodam Romanum deformavit imperium. Lampridius in Diadumeno extremo, cui etiam in Elagab. c. XXXIV. et in Alexandro c. II. Clades dicitur.

gulis ab participatum imperium militibus promississe: et ceteris prorata. Haec enim novorum Imperatorum consuetudo fuit, qua largiendo militibus pecunias, velut μεγαλόφρονι ἐπιδόσει (Politianus: *autoramento*) ἀνέωσαν τὸ στρατεύμα, ut loquitur Herodianus L. I. p. Varia mala, ut Tiberis inundationem, famem gravissimam, sub initium imperii, a DIVIS FRATRIBVS accepti, ingruentia laudabili sua cura temperarunt. Bellum etiam Parthicum ambo gubernarunt: cum Verus ipse in Syriam profectus *per legatos* idem gereret: Marcus autem Romae omnia, quae ad bellum erant necessaria, disponeret et ordinaret, Capitolinus in Marco. c. VIII. Nisi velis verbum mitti, quod de Vero l. cit. adhibet Capitolinus, in solenni significato accipere, quo de Proconsule, in provinciam eunte, adhibetur: Quamquam Auctores illi Historiae Augustae minores voces saepe latius extendant, neque proprietates earum accurato studio observent. Ad Bellum Marcomannicum seu Germanicum, quod magnum terrorem iniecerat Romanis, ambo Imperatores paludati profecti sunt Aquileiam usque; et longius etiam processerunt, composueruntque omnia, quae ad munimen Italiae atque Illyrici pertinebant. c. XIV. Quam expeditionem Marcomannicam etiam mortuo Vero persecutus est acriter Marcus c. XVII. Leges etiam hi DIVI FRATRES quamplurimas sanxerunt, quas hinc inde in Legum Pandectis legere licet. Legum sepeliendi sepulcrorumque meminit etiam Capitolinus in Marco. c. XIII. Rebus vero in Armenia compositis, Parthici, Armeniaci, Medici nomina ambo receperunt: quamvis Marcus aliquamdiu ea repudiaret. Et cum Marco patris patriae nomen, * fratre absente, delatum esset in eiusdem prae-

* De hoc nomine elegans est locus, apud Appianum L. II. Εμφυλ. p. δοκεῖ τισιν ἀπὸ κικέρωνος ἀρξάμενον περιελθεῖν εἰς τῶν νῦν αὐτοκρατόρων τὰς φανομένους ἀξίας. ἔδὲ γὰρ τοῖςδε καί περ ἔσι βασιλεῦσιν εὐθύς ἀπ' ἀρχῆς ἅμα ταῖς ἄλλαις ἐπανυμῖαις, ἀλλὰ σὺν χρόνῳ μόνις ἢ ὥς ἐντελής ἐπὶ μεγίστοις δὴ μαρτυρία ψηφίζεται.

praesentiam distulit. Coronam civicam ambo receperunt, simulque triumpharunt. c. IX. et XII. et in Vero c. VII. et VIII. Post mortuum tamen Verum, hunc tantum Parthicum; Germanicum se vocavit, ut cit. c. XII. in Marco testatur Capitol. Denique cum ad deducendam filiam suam Lucillam, Marcus Brundisium usque profectus esset, et in animo haereret, eandem in Asiam usque comitari, revocatum eorum sermonibus Romam rediisse, memoratur c. IX. qui dicebant, Marcum voluisse finiti belli gloriam sibi vindicare.*

§. XI.

Non vero, ut iam monui, temere asserendum, quod Verus Augustus eandem, et exaequatam cum Marco, potestatem in omnibus, cuiuscunque generis fuerint, negotiis exercuerit; inprimis sub initium susceptae invicem Augustae dignitatis. Quid? *Capitolinus in Vero c. I. aperte dicit, eum non vixisse in libero principatu, sed sub Marco.*** Statim tamen adiicit idem: *in simili ac pari maiestatis imperio.* Sane principio Imperii Verum, praeter AVGVSTI nomen, nihil fere reliquum habuisse, colligitur ex firmo documento, quod suppeditat *Capitolinus in Vero c. IV. qui satis perspicue Lucius, inquit, Marco vicem reddens, (pro concessis maximorum honorum nominibus) si susciperet,*** obsecutus, ut Legatus Proconsuli, vel Praeses Imperatori.* Quibus verbis manifesto indicatur, quod Verus initio principatus sui non tam pro Imperatore Augusto, quam pro Proconsule aut Praefide, se gesserit: idque sponte, reverentia et pietate erga Marcum fratrem ductus, fecerit, quamvis Augustam dignitatem

D

* Hoc Numi confirmant. In iis plerumque Verus Parthicus, Marcus Germanicus, aut Sarmaticus dicitur. Veri nuncium affert Casaubonus ad Capitol. in Marco. c. XV. De Marco vero vid. apud Josephum Scaligerum ad Eusebium p. 205.

** Salmasius legendum censet in SVO libero etc. quod mitius forte dictum fuisset a Capitolino.

*** Ita cum Salmasio legimus.

tatem communicatam accepisset. Nec minus illustri testimonio hanc rem idem *Capitolinus l. c.* firmat, Marcum statim post initum ab utrisque imperium, *pro ambobus ad milites fuisse locutum pro consensu in Imperio*, (gratias agentem) asserens, statimque annectens, *Verum graviter se ad Marci mores egisse.* * In concionem autem prodire, et loqui ad milites, proprium *AVGVSTORVM* munus apud veteres Romanos erat, uti e documentis veterum satis liquet. Sic a Iulio Serviano affectati imperii suspensionem, ab Adriano conceptam, illud inter alia auxisse legimus, quod *ad stationes militum procesisset. V. Spartianus in Adriano c. XXIII.* Et Commodus occiso a Laeto Praef. praet. et Eleeto cubiculario, Helvius Pertinax *in castra deductus, milites est allocutus. V. Capitolinus in Pertinace c. IV.* Prodire ad milites interdum etiam de iis dicebatur, qui *Caesaris* nomen assumerent. *Conf. Epistola Commodi ad Clodium Albinum scripta*, hortantis eundem, ut ad milites prodeat, et sibi *Caesareum* nomen assumat. Habetur eadem apud *Capitolinum in Albino c. II.* Antoninus Diadumenus, cum antea in concione, ferente patre, accepto Antonini nomine, *IMPERATOR* factus esset, pro concione, ut gratias pro accepto, una cum Antonini nomine, imperio ageret, *dixisse* dicitur, a *Lampridio in Diadumeno c. I. et II.* Ita mortuo Marco, (in promptu enim exemplum habemus,) Commodum Amici adduxerunt, *ὡς διαλεχθέν τε τοῖς στρατιώταις. Herodianus L. I. pr.* Tale quid etiam vid. apud *Lampridium in Alexandro c. XLVIII.* De Gordiano III. *Capitolinus in Gordianis c. XXX.* Sic de Zenobia Viragine illa tanquam Imperii signum memoratur, eam *conciones viriliter frequentasse: teste Pollione in XXX. Tyr. c. XXVII. et c. XXX. ad conciones*, inquam, *galeata procesit.* Sed redeamus in viam. Praeterea Marcus multas leges fo-

*. *Dolendum locum hunc inquinatissimum et mutilum aliquot verborum defectu laborare: sine dubio enim Auctor plura argumenta adiecerat: fatentibus, nec tamen medicinam adhibentibus, Salmasio et Casaubono.*

magnam auctoritatem et dignitatem obtinuisse, ex sermone illo liquet, quo Commodum adhortatur, ne ad patriae delicias reverteretur, *apud Herodianum L. I. p.* et, ut addit paulo post, *idem auctor: διέτρεψε προς ὀλίγας τὸ μετέσθαιον.* Hic est Claudius ille Pompeianus, cuius filius, facia una cum Quadrato et Lucilla conspiratione, *ingressus est ad Commodum*, ut eum interficeret. *Lampridius in Commodio c. IV. V. Dio apud Xiphilinum* cum eo sentit, qui Commodi aetate floruit. Dubito, an *Herodianus L. I. m.* verum dicat, qui ea, quae *Lampridius et Dio*, Pompeiano, cuidam Quintiano tribuit. Hic Pompeianus deinde a Caracallo interfectus est: *teste Spartiano in Caracallo c. III.* Videtur autem falsus esse *Lampridius*, qui *in Commodio c. IV.* hunc Pompeianum Marci nepotem a Commodio occisum dicit. In eo certe fallitur, quod patrem huius Claudium Pompeianum, Lucillae maritum ab eodem Commodio e medio sublatum statuit. *c. V.* Occiso enim Commodio, et Pertinace, iam Imperatore et Augusto etiam a populo et militibus appellato, (*Herodianus L. II. p.*) Claudius Pompeianus adhuc vivebat. *V. Capitolinus in Pertinace c. IV.* Lucilla certe a Commodio in exilium acta, *Lampridius c. IV. et occisa. c. V. conf. Herodianus L. I. p. m.*

§. XII.

Illud vero in horum DVORVM AVGVSTORVM historia omnium gentium animos ad admirationem et stuporem traducere potest, quod illi, qui natura, ingenio, moribus et affectibus maxime a se disiuncti erant, tam aequo placidoque animo (saltem apertis odiis nunquam divulsi.) AVGVSTAM dignitatem per X. aut XI. fere Annos pariter administrarunt: cum nihil magis animos, etiam morum et affectuum similitudine coniunctos, ad acerbitates et odia immania, quam sociatum duorum aut plurium imperium, inflammet.

§. XIII

Sane MARCVS ANTONINVS, generis antiquitate paucis inferior, quippe originem familiae ad Numam referens

ferens, (*V. Capitol. in Marco. c. l. Eutropius L. VIII. m.*) vario doctrinae genere ceteris longe antecellit. Et praeclara quidem naturae indole, non magistrorum tantum ductu et auspicio, impulsus, ad virtutis et artium studia aspirabat. Nec solum magno desiderio ad omnes philosophiae partes ferebatur; sed etiam felices in iis successus habuit. Statim primos pueritiae annos egressus maximis ea aetate Doctoribus se tradidit: Audivit in Grammaticis, multos; Oratoriis, in primis Herodem Atticum Consularem Virum, uti appellatur ab *A. Gellio. L. IX. Noct. Att. c. 2.* Philosophia, tam Stoica, Apollonium Chalcedonium,* qui Casauboni iudicio rectius Chalcedicus vocatur; in *Pio* etiam a *Capitolino Chalceide* vocatus dicitur *c. X. Eutropio* tamen *L. VIII. m.* quoque Chalcedonius dictus: quem *Dio* apud *Xiphilinum* in *Marco* f. *Nicomedeum* dicit: Iunium item Rusticum: In Peripatetica, Claudium Severum. Operam etiam navavit Maximo Tyrio, Arriano Nicomedienfi, Basilidi Scythopolitano aliis. Item in iure summos audivit Magistros: etiam cum AVGUSTVS iam esset, in iure dictando Scaevola praecipue usus: *Capitolinus in Marco c. XI. *** Recensentur autem studiorum Marci moderatores ab ipso *Marco* in *Libris* πρὸς εὐν- τὸν scriptis, *Capitolino* in *Marco c. II. et III. Eutropio Hist. Rom. L. VIII. m.* ut et *Dione l. cit. Eusebio* et *Hieronymo ad A. C. CXLVII. Petavio ad A. eund. Capitolinus c. cit. II.* memorat, Marcum Antoninum etiam *Commodo*, cuius ei affinitas fuerat destinata, magistro usum fuisse: vbi *L. Ceionium Com-*

D 3

modum

* Eusebius ad A. C. CXLVII. appellat eum χαλκηδόνιον; Hieronymus in Interpret. ad eund. A. Chalcedicum. Cur autem *Dio* appellet eum Νικομεδέα, non liquet; Ipse Ios. Scaliger ad Eusebium p. 202. se nescire fatetur. *Dion. Petavius* Chalcedicum quoque appellat de Doctr. Temp. L. XIII. ad A. C. CXLVII.

** Iuris scientiam in *Marco* arguunt ea, quae de legum ambiguis distinctis, et iure omni ex parte emendato, memorant *Capitolinus, Aurelius Victor, alii.*

modum Caesarem, patrem Antonini Veri, intelligi posse, ex eodem Capitolino in Marco c. IV. Salmasius asserit: vbi leguntur haec verba: *Viril. in togam sumsit XV. aetatis anno, statimque ei L. Ceionii Commodi filia desponsata est.* Quamvis multidoctissimi Viri, praeunte Cl. Salmasio dubitent, num verum sit, quod a Capitolino dicitur, Marcum Commodum praeceptorum operam dedisse, cum de affinitate illa nusquam, praeter adductum locum, mentio fiat, ipseque Marcus in *Libris suis*, recensens omnes, quos studiorum moderatores habuit, nullum hac de re vestigium relinquat. Nisi forsitan dicere velis, ipsum Antoninum Verum intelligendum esse, cum Marcus ipse *ὁυῆς ἀδελφῆ* mentionem iniiciat, L. I. de vita sua: quem locum etiam Salmasius adl. cit. Capitolini affert. Sed de hoc nil exploratum habemus, cum ipse *ὁ νεῖτι κώτατος* Salmasius rem excutiendam doctis in medio relinquentem putet. Ad accuratioris Philosophiae studium, quo Marcus ferebatur, etiam pertinet, quod in inquirendis, et ad examen revocandis incantationum ludibriis, quae a pictoribus pleraque inventa sunt, versatus fuerit. Qua in re Diogneti ope usus est: teste Capitolino in Marco. c. IV. In studiis itaque philosophiae ita profecit, ut duodecimum aetatis annum ingressus, habitum Philosophi assumeret, et deinceps tolerantiam, cum studeret in pallio, et humi cubaret, vix autem matre agente, instrato pellibus lectulo accubaret. c. II. Adeo a delicatiori et molliori vitae genere alienus erat Marcus. Pallium illud non Christianum, (super omnes exuvias et peplos augusta vestis, dictum Tertulliano de Pallio c. II.) sed philosophicum, Graecorum, et Christianorum Episcoporum, Presbyterorum etc. proprium vestis genus, detritum et squallidum: hinc Graecis *τρίβων* dictum. V. Cl. Salmasius ad Tertulliani Lib. de Pallio. Imo Marcus nimio labore et studio corpus affecit. Capitolinus in Marco. c. III. Valetudinem eius tenuem imprimis notat Dio apud Xiphilinum in Marco p. et f. vbi addit, antea robusto satis corpore fuisse. Collegit autem illas luculentissimas Sapientiae philosophiae praeceptorum opes
ex

ex ipsis Graecae eruditionis adytis, tanquam fontibus; cuius rei testimonium praebet *Trebellius Pollio in Gallienis c. XI.* ubi et de hoc Adriano dicit, *raro aliquibus doctissimis, magnorum virorum arbitrio, in literis Graecis cessasse.* *Herodianus L. I. p.* haec habet: *λόγων τε ἀρχαιότητος ἢ ἐξασῆς, ὥς μηδενός, μήτε Ῥωμαίων, μήτε ἑλλήνων, ἀπολείπεσθαι.* Etiam magnis honoribus auctus, et secundum COS. *studia cupidissime frequentavit.* *Capitolinus in Marco c. VI.* Et ad Imperatoriam dignitatem evectus, *ad domum Apollonii discendi causa venit. c. III. et c. VIII.* post adeptum Imperium, *se totum philosophiae dedisse* dicitur. *Dio* etiam ad Sextum Boeotium philosophum, *Plutarchi nepotem, ** iam Imperatorem Marcum crebro accessisse, et ad Hermogenis Libros Rhetoricorum audiendos, *venisse memorat apud Xiphil. in Marco pr.* Magnos hinc doctrina et eruditione viros summis honoribus affecit. *Iunio Rustico Stoico etiam ante Praefectos Praet. semper osculum dedit, teste Capitolino in Marco. c. III.* ubi eundem COS. iterum designatum, et a Senatu post obitum statuas eidem Marcum postulasse dicit. *Magistrorum suorum imagines aureas in larario habuit, et sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoravit. ib.* Magni certe honoris, quem Marcus suis Magistris exhibuit, haec sunt documenta. Taceo illud, quod *Xiphilinus in Epitome Dionis in Marco f.* narrat, eum Athenis in omni eruditionis genere doctores constituendo, iisdemque de larga mercede annua *μυρίων δραχμῶν* f. coronat. 1000. *ut notat Salmasius ad Capitolinum in Pio,* prospiciendo, omnium utilitati consuluerit. Siquidem dubiam et ancipitem adhuc eruditorum sententiam reddit *Capitolinus in Pio c. XI.* ubi idem Pio acceptum referre videtur: alius vero Adriano idem tribuit. Quamvis haec etiam commode conciliari posse existimemus, si initium *Athenaei* illius Pio aut Adriano assignes, incrementis autem insignibus auctum cumulatamque illud a Marco esse dicas. Quum igitur ita se saluberrimis literarum studiis formandum daret,

* Petavius de Doctr. Temp. L. XIII. ad A. C. CXLVII.

ret, a primis aetatis suae annis gravis, et vario sapientiae genere instructus, pueritiae annos vix egressus, mature ab Adriano magnis honoribus ornatus est. Et Dio apud Xiphil. in Marco f. testatur, inprimis ea de causa adoptatum fuisse, quod mature amore summo studia ista sectatus fuerit. Imo Eutropio teste L. VIII. m. Adrianus eadem de causa Marcum successorem paravit. Octavo statim aetatis anno in Saliorum collegium ab eodem relatus, et sexenni equi publici honos delatus. Capitolinus in Marco c. IV. * Mature vero haec honorum insignia accepisse nemo negabit, qui Romanorum veterum consuetudinem cognitam atque perspectam habet, secundum quam equi publici honor octavodecimo fere aetatis anno collatus est. Sic de Commodio Lampridius dicit. c. II. cooptatus inter Trossulos ** principes inventuris, quum togam sumsit i. e. decimo septimo fere aetatis anno: Et de eodem c. I. decimo quarto, inquit, aetatis anno in collegium sacerdotum ascitus est. Eum etiam in iis, quae ad notitiam sacrarum rerum pertinent, versatum fuisse, patet ex iis, quae Capitolinus in Marco c. cit. differit: Fuit in eo sacerdotio (saliatu) et praesul (praefultor) et Vates (ὑμνωδὴς) et Magister, multosque inauguravit atque exauguravit, nemine praeunte, quod ipse carmina cuncta didicisset. Nec longo intervallo temporis interiecto, honorem praefecti urbis feriarum Latinarum *** causa praeclarissime gesfit.

Cete-

* Equi publici mentionem facit Svetonius in Octavio c. XXXVIII. vid. ibid. Casaubonus: qui ad Capitol. l. cit. deletis verbis: equi publici, aliter legendum censet.

** Ita legendum. Vetus enim nomen retinuit Auctor. V. Salmasius h. l.

*** Feriae Latinae in monte Albano Iovi Latiali fiebant. Livius. L. V. c. 17. XXI. c. 63. etc. Svetonio in Caesare c. LXXIX. Sacrificii latinarum nomine insigniuntur. De origine earum a Tarquinio Superbo deducenda legi inprimis meretur Dionysius Halicarnassensis L. IV. Antiqu. Rom. c. 6. f.

Ceterum asiduum et ardens Marci in philosophando studium etiam inde elucet, quod in multis locis, quae adiit, homines gravibus sermonibus ad sapientiae omniumque rerum honestarum studia hortando, philosophiae vestigia reliquerit, etiam cum iam summum Augustae stationis fastigium ascendisset: uti post extinguitas, quas Avidius Cassius fecerat, turbas idem de multis provinciis orientalibus testatur Capitolinus in Marco. c. XXVI. ubi etiam memoratur, eum apud Aegyptios in omnibus studiis, (al. studiis) templis, locis, philosophum egisse. Hinc tantam doctrinae famam assecutus est, ut ad bellum Marcomannicum profecturus, serio a philosophis fuerit rogatus, ut, incerta belli sortis, editis praeceptis philosophiae, literarum studia adiuvaret. V. Aurelius Victor L. de Caes. et Gallicanus in Cassio. c. III. Denique hanc philosophiae scientiam tantum ad vitae honestatem, morumque moderationem referebat. Herodianus L. I. πρ. μόνος βασιλέων φιλοσοφίαν ἐ λόγοις, ἔδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῶ δ' ἡδεῖ καὶ βίῳ σώφρονι ἐπιστάσατο. Conf. Eutropius L. VIII. m. Ex his factum, ut cum per omnem vitam philosophatus sit, singularis tandem et princeps in philosophia extiterit, omniumque admirationem plausumque meritis fuerit, et PHILOSOPHI nomen a summis, et antiquitate et doctrina excellentibus Viris delatum acceperit. Ita in ἐπιγραφήν Apologetici Iustini inter alia habetur. οὗτος (scil. Ἀντωνῖνος εὐσεβὴς) φιλοσόφος, apud Eusebium H. E. L. IV. c. 12. Philostrato in Philisco, eodem modo φιλόσοφος: Iustiniano vero in Novell. tit. XXII. φιλοσοφώτατος dicitur, etc. Etsi autem hic titulus non a Senatu et Populo Romano ei datus sit, neque in monumentis antiquis, lapidibus, numis, etc. testibus gravissimis Salmasio et Casaubono ad Capitol in Marco c. I. incisus reperiatur, veteribus tamen, et non longo intervallo ab aetate Marci remotis, scriptoribus Marci literae tantum admirationis attulerunt, ut eundem dignum nomine PHILOSOPHI existimarint. Eadem fere ratione, qua inter Orientis Imperatores Sec. IX. vergente, Leo VI. propter

E
noti-

notitiam rerum divinarum, *Sapientis* vel *Philosophi* nomen est adeptus. Illud dolendum, quod Marcus, licet ex Platonis effato felix sit Respublica, ubi aut imperantes philosophantur, aut philosophi imperant: quod dictum etiam Imp. Marcus saepius inculcabat: teste Capitolino in Marco. cap. XXVII. male tamen propter assiduum philosophiae studium audierit. Capitolini hac de re verba in Marco c. XXII. sunt: Quia durus videbatur ex philosophiae institutione Marcus ad militiae labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur. Sed malevolis, ut statim adiiicit Auctor, ipse, vel literis, vel sermone respondebat. Iis autem calculum non addimus, qui existimant, M. Antoninum nimio profanae sapientiae scientiaeque studio, in puriorem Numinis cultum tantis incensum odiis fuisse, ut eos, qui eundem praestabant, (A. C. CLXVIII. Hieronymus in Interpret. Can. Chron. ad h. A. secundum Petavium de Doctr. Temp. L. XIII. A. C. CLXII. haec vexatio orta,) affligere instituerit. Qui enim accuratius temporum illorum historiam contemplatur, facile sibi persuadebit, quod multi tunc extiterint, qui malitia pravaque calumniandi libidine stimulati, omnium illorum temporum calamitates * ad Christianos, tanquam omnium malorum auctores, referrent, et hoc pacto occasionem ansamque ad vexandos illos darent. Eusebius L. V. H.

* Tales fuerunt inundatio Tiberis, urbi multum damni affrens. Capitol. in Marco c. VIII. et praeter famem tanta pestis, quae in ipso belli Marcomannici, (quod A. CLXIX. erupit. Petavius de Doctr. Temp. L. XIII. h. A.) apparatu ingruerat, ut vehiculis sint exportata cadavera, farra-
cisque: multaque millia consumpta fuerint. c. XIII. Ilinc etiam in oriente bellum Parthicum exardescebat; illinc in Germania Marcomannicum in tanto erat metu, ut et innumerabiles victimae mactarentur, ut iam tum Marcus eadem, qua Iulianus postea, ad bellum Persicum profisciscens, cavillatione quorundam perstringeretur, et Roma omni genere lustrata, lectisternia per septem dies celebrata sint, ibid.

V. H. E. c. i. pr. vexationem illam Christianorum ἐξ ἐπιδή-
σεως τῶν κατὰ τὰς πόλεις δῆμων (Mulculus vertit: *urgentibus*
populis) excitatam fuisse testatur. Ad quam multum etiam
conferebant illi Christianorum servi, sacris purioribus non
initiati, qui itidem capti et tormenta veriti, *Thyestea convivia*
et Oedipodeos incestus Christianis affingebant. V. *idem l. cit.*
Neque ideo tamen Marcum criminis accusandum putamus,
quod multi tum philosophiae nomen mentientes, favore et
liberalitate principis, quia illos, qui literarum studio se dabant,
prosequeretur, abuterentur, et hac ratione Reipublicae varia
afferrent detrimenta. *Capitolinus in Marco c. XXIII.* hac de
re ita disserit: *Fama fuit, quod sub philosophorum specie qui-*
dam Rempublicam vexarent, et privatos: quia de causa male
audiisse Marcum, sequere etiam a sinistro illo sermone *purgasse,*
testatur ibid. Auctor; Et confirmat *Dio apud Xiphil. in Marco f.*
§. XIV.

Moderationis autem, modestiae et temperantiae multis et
evidentibus documentis insignitus est. Eoque magis hoc no-
mine celebrandus, quod, docente *Plinio in Panegy. cap. XLV.*
f. Vita principis censura est, eaque perpetua. Hoc idem de
Marco iure meritorum eius dicere licebit. *Herodianus L. I. pr.* de
eo testatur, quod ideo πολὺ πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν ἡ τῶν
ἐκείνων καιρῶν Φορά, et quod Marcus omnes actiones suas ad
faniore philosophiae praecepta exigendo, ceteros praeiverit.
Hic, opibus ceterisque, ad ostentationem et splendorem ac-
commodatis rebus neglectis, modestiam morumque inno-
centiam μόνα ψυχῆς ἰδία καὶ ἀφαιρετά ἡγεῖτο κτήματα. *He-*
rodianus ibid. Non autem aliter cum populo egit, quam est a-
lium sub civitate libera. *Capitolinus in Marco c. XII.* Huc per-
tinet illud, quod Macrinus in literis ad Senatum et Pop. Rom.
finito contra Artabanum R. Parthorum bello, datis, dicit,
quod Marcus et Pertinax ἐλευθερίαν ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν βα-
σιλέων ἀφαίρεθῆσαν ἀποδῶναι ἐπειράθησαν. *Herodianus L. V.*
pr. Pergit Capitolinus l. c. Per omnia moderati sumus in hominibus*
deterrendis a malo, invitandis ad bona, remunerandis copia, in-

E 2

dul-

* Conf. Eutropius L. VIII. m.

*dulgentia liberandis. Inprimis lenitati maxime studebat: vt, ne in quenquam facile vindicaret, praetorem quoque, dum pessime egerat, non abdicare se praetura iussit, sed collegae iurisdictionem mandavit. l. c. Certe in iudiciis, contra gravium scelerum reos institutis, summam moderationem aequitatemque declaravit, Idem c. XXIV. Capitales honestiorum hominum causas ipse cognovit summa aequitate, ut praetorem reprehenderet, qui cito reorum causas audierat; iuberetque illum iterum cognoscere. Non poterat Marcus aequo ferre animo, ut praetores per alios de reorum causis iudicarent. Huc spectat etiam, quod Herodianus L. I. pr. de Marco dicit, quod fuerit τὰς προσιόντας δεξιόμενος, κωλύων τε τὰς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τὰς ἐντυγχάνοντας. Cum etiam in Oriente Avidius Cassius, homo varius, qui Imperatorum nomen ferre non poterat, dicebatque, nihil esse gravius nomine imperii. Volcatius Gallicanus in Cassio. c. l. quique gauderet Catilina appellari. c. III. truculentus item erat, c. IV. novas res moliretur, * et Imperatorem se appellaret, Marcum diem suum obiisse omnibus persuadere conatus, praefectum etiam praetorio crearet, urbiqve ingentem iniiceret terrorem; c. VII. Conf. etiam Capitolinus in Marco c. XXIV. et XXV. graviter iratus non fuit, rebellione cognita. Gallicanus l. cit. Non tamen motum illum nimia negligentia contempsit, ut indicat Xiphilinus in Dionis Epitome in Marco m. et conf. orationem Marci ad milites ibidem, ex qua et diligentia eius et clementia patet. Nec in fiscum suum bona Cassii a Senatu proscripta recepit. Inscio praeterea et inconsulto Marco, Cassius et filius Metianus interfecti: Cassium occidere passus est, non iussit: utiisdem verbis Gallicanus l. c. et Capitolinus in Marco c. XXVI. loquuntur. Conf. oratio Marci apud Xiphilinum l. cit. Et in Epistola qua Faustinae respondet, Marcus de eadem defectione Cassiana dicit: Si ex mea sententia de bello indicatum fuisset, nec Avidius esset occisus. Extat illa Epistola apud Gallicanum in Cassio.*

* A. C. CLXXV. secundum Petavium de Doctor Temp. L. XIII. ad A. H.

Casfo. c. XI. Imo Marcus doluit, cum caput occisi Casfii, quod etiam humari iussit, (*teste Capitolino in Marco c. XXV.*) conspiceret, ereptam sibi esse occasionem misericordiae, dicens, se etiam, cum beneficia collata illi exprobrasset, nihil amplius graviter in illum decernere voluisse. *Gallicanus in Casfo c. VIII. Conf. oratio Marci apud Xiphilinum l. c.* Praeter paucos centuriones, in quos supplicio capitis animadversum est, omnibus, quantum in se fuit, ignovit. Cum Alexandrinis, qui multa in Cassium fausta dixerant, clementer egit, filiam suam etiam apud eos relinquens. *Capitolinus in Marco. c. XXVI.* Antiochensibus quoque reconciliatus est, licet his, qui soli in caedem Casfii non consensissent: *Gallicanus in Casfo c. VII.* graviter iratus antea esset; redditis etiam spectaculis, conventibus publicis et aliis ornamentis, quae iis ademerat. *c. IX. conf. Capitolinus in Marco c. XXV.* Hoc maxime tempore omni studio elaboravit, ne imperium suum caede Senatoris, aut alius viri nobilis pollueretur. *Capitolinus in Marco c. XXIX.* *Gallicanus in Casfo l. c. Conf. etiam excerpta orationis ad Senatum,* quae habentur *apud eundem. c. XII.* Et paulo ante mortem iuravit Marcus *in Capitolio*, nullum Senatorem se sciente occisum, cum etiam rebelles dixerit, se servaturum fuisse, si scisset. *Capitolinus in Marco c. XXIV.* Et sane optimus quisque princeps hanc gloriam pietatis sibi propriam habere studet. Talem fere clementiam pariter de patre Marci, Tito Antonino celebrant, ut, eo imperante, unus tantum proscriptus esse dicatur. *V. Capitolinus in Pio. c. VII. VIII. X. XII. et XIII.* Sub Traiano proavo unus tantum senator occisus, ipso etiam ignorante, traditur *ab Eutropio L. VIII. pr.* Sic Alexandri Severi principis optimi imperium ἀνάπαυτον appellat *Lampridius in eod. c. LII.* quod senatorum nullum occiderit. Hoc eadem ratione exprimit *Herodianus L. VI. pr.* de Alexandro dicens: ἀναπαύων ἡρώε. Singularem etiam Marci clementiam et benignitatem interfecti Avidii Casfii liberi experti sunt. Hos enim non solum media parte pa-

terni patrimonii donavit, sed etiam auro argentoque et ornamento adiuvit, ut summa securitate vivere iis liceret. Gallicanus in Casio. c. IX. coll. cum Capitolino in Marco c. XXVI. qui etiam amplius media parte patrimonii accepisse filios Cassii testatur. * Tanta moderatione erga tyrannum, variis moribus praeditum, Marcus usus est: cum etiam Cassius aliquando acerbis in Marcum et Verum fratrem calumniis invehitus esset. Conf. Epistola ipsius Cassii ad generum suum apud Gallicanum in Casio cap. XIV. Verus Augustus in Epistola ad Marcum scripta, cuius aliquas lineas affert idem cap. I. testatur, Cassium contemtim habuisse Marcum, ut eum philosopham aniculam appellaret. Idem cap. III. memorat, Cassium dixisse, futurum se Sergium, si διαλογιστήν (Marcum) occidisset. Neque heic Dionem apud Xiphilinum in Marco f. audiendum esse putamus, qui negat, quicquam calumniarum a Cassio in Marcum iactum fuisse. Illa enim illustria Epistolarum Veri Augusti, et ipsius Cassii monumenta dubitationi locum non amplius relinquant. Nihil vero Marcus his movebatur convitiis, ut semper ultionem sui doloris averfatus sit. Dio apud Xiphilinum in Marco m. tradit, quod Marcus literas, quibus ea, quae inter Faustinae et Cassium convenisse dicebantur, comprehensa erant, resciderit: ibidemque circa fin. addit, quod etiam plerosque beneficiis cumulaverit, qui ipsi filioque mortem intentassent. Quam nimiam fere lenitatem, cum quidam in vitio poneret, dicens: Quid si vicisset? responsum illi dedit in Philosopho a Christianis sacris alieno mirandum: Non sic Deos colimus, nec sic vivimus, ut ille (Cassius) nos vinceret; Bonum enim imperium nullam vim laedere, nec bonos principes a rebellibus superari posse asserbat; exempla Augusti, Traiani etc. referens. V. Gallicanus in Casio c. VIII. et XIII. Quamvis aliter prorsus disputarit Alexander Severus

* Licet alias hi duo in hac historiae parte pleraque iisdem interdum verbis exponant, ut unus idemque Cassii, qui Marci vitae auctor esse doctis videatur. Conf. Cl. Salmasius in *πινυγαφην* vitae Cassii.

rus sanctus Imp. optimos quosque violenta morte consumptos esse, promuncians, exemplis Alexandri (Macedonis) Caesaris, Pompeii, Demosthenis, Tullii etc. allatis. *V. Lampridius in Alexandro c. LXII.* Solent nempe optimi principes plerumque eos, qui defecerunt, lenitate et patientia ad officium ac fidem revocare. Sic, teste Aurelio Victore, T. Antoninus, cum ob inopiae frumentariae suspicionem, lapidibus a plebe Romana perstringeretur, maluit ratione exposita placare, quam ulcisci seditionem. Alexander Severus Camillum quendam Senatorem res novas molientem etiam participem Imperii appellavit. *Lampridius in Alexandro c. XLVIII.* Adeo supplicia et caedes detestabatur Marcus, ut etiam gladiatores obtuso tantum ferro Romae dimicare decreverit. *Dio apud Xiphilinum in Marco f.* Quo respexisse etiam videtur *Capitolinus in Marco c. XI.* Iure ergo optimo *Pollio Antonini* hujus pietatem laudat. *in Claudio II. c. II.* Quod pietatis vocabulum plerumque iis antiqui tribuebant, qui insignem clementiae laudem fuissent consecuti; uti de Tito Antonino notum est. *V. Capitolinus in Pio c. II.* *Lampridius in Elagabalo cap. VII.* Alexander etiam a quibusdam pius appellatus est, teste eodem in *Alexandro c. IV. Conf. Epistolam ad Faustinae uxorem apud Gallicanum in Casio c. XI. et acclamationes Marco a senatu factas, apud eundem c. XIII.* Hoc autem nomen, tanquam ἐπιον, πῖον, (uti T. Antoninus) obtinuisse Marcum, negamus. Lenitatem vero hanc Marcus etiam quodammodo temperavit, ut effusam licentiam magna auctoritate saepe coerceret. Et licet minore supplicio, quam legibus plecti solent, crimina puniret, nonnunquam tamen contra manifestos et gravium criminum reos inexorabilis permansit. *Capitolinus in Marco c. XXIV.* Ceterum singulare etiam quendam patientiam iis, cum quibus sanguine nunctus erat, ut Vero fratri, Faustinae uxori, et Commodio filio pessimi exempli hominibus exhibuit. *Capitolinus in Marco c. VII.* testatur, quod Marcus Veri fratris diffluentes luxuria mores patienter et prope invitatus ac volens tulerit. et c. XV. quod Veri vitia celaverit et defenderit, eumque di-

PHM

vum appellavit, amitasque ejus et sorores, honoribus, et salariis decretis sublevari atque provexerit. De Faustina idem fere dicere licebit, femina impura atque procaci c. XIX. ubi horrendum prope foedisimae libidinis documentum, quod quidam produnt, exhibet, quae Commodus ex omnium dedecorum ac scelerum colluvione concretus, natus dicitur; Quam, licet quidam urgerent, repudiare noluit. Mortuae vero novae puellae Faustinae, institutae Matrisve castrorum nomen tributum fuit. c. XXVI. Quod, victis ad Danubium mira Numinis providentia Germanis, contigisse indicat Xiphilinus in Epitome Dionis de Marco. m. Quod Matris castrorum nomen magni honoris et splendoris signum esse liquet. Ita Victoria mater Victorinorum, quae XXX. tyrannis accensetur, castrorum Mater, etiam Numis testibus ab exercitu dicta est. V. Pollio in XXX. Tyrann. c. XXV. et XXXI. Et sinistrum de Faustina sermonem a Marco purgatum per Epistolas fuisse, indicat Capitolinus in Marco c. XXIII. Commodi vero pessimos custodes, quos submotos usque ad aegritudinem desiderabat, per patris mollitiem restitutos dicit Lamprius in Commodio c. II. Denique quorundam etiam sordidae conditionis hominum iocos mordaces patienti animo tulit; Exempla vid. apud Capitolinum in Marco c. XII. et c. XXI. Cum vero in omnibus fere rebus moderationis et temperantiae maximopere haberet rationem, tum in expendendis sumptibus, cunctisque generis voluptatibus honestatem, semper sui similis festatus est: ita ut effusam luxuriam libidinemque Veri fratris maximo haberet odio. Existimabat enim, nihil proprium habere principem. Hinc, cum ad bellum Scythicum proficisceretur, pecuniam a senatu ex aerario petiisse legitur apud Xiphilinum in Dionis Epit. de Marco f. Sane magnam vim frugalitatis laudem in principibus*

** Imo adulteros ejus a Marco ad varios honores evektos esse, eaque de causa ipsum male audiisse, testatur idem. c. XXIX. Tangit etiam hanc Marci erga uxorem patientiam Dio apud Xiphilinum in Marco f. Conf. Aurelius Victor.*

pibus tunc temporis habuisse, multorum nos monumenta admonent. Huius gloria captus Alexander Severus, formas binarias, ternarias etc. usque ad centenarias, * quas Elagabalus invenerat, resolvere praecepit, et penitus sustulit; cum diceret, plus largiendi hanc esse Imperatori causam, si, cum multos solidos minores dare possit, decem vel amplius una forma triginta et quinquaginta et centum dare cogeretur teste Lampridio in Alexandro c. XXXIX. His iure quodam suo accensendus Marcus est. Hic sumptibus publicis cavit, gladiatoria spectacula omnifariam temperavit; scenicis etiam donationibus modum praescripsit. Capitolinus in Marco c. XI. et c. XXVII. Malum enim villicum esse existimabat Imperatorem, qui ex visceribus provincialium pecuniam extortam, in res non necessarias erogaret: Vti pronunciabat Alexander Imp. apud Lampridium c. XV. et XXXIII. Adeo in consumenda pecunia moderatus erat Marcus, ut nihil vel assentationi, vel timori tribueret, ut cum milites peracto bello gravissimo, (Marcomannico) aliquid pecuniae, praeter id, quod accipere antea solebant, poscerent, non dederit. Dio apud Xiphilinum in Marco pr. Addit tamen idem sub fin. luculenta etiam liberalitatis documenta, de octo aureis viritum populo distributis, et syngraphis multorum annorum combustis; ** et ibidem post nonnulla in primis beneficentiam Marci praedicat, eidemque templum a Marco extructum in Capitolio ait. Conf. etiam Capitolinus in Marco c. X. et XIII. item Eutropius L. VIII. m. Ceterum ad hanc eius moderationem pertinet, quod fisco in causis compendii nunquam iudicans fa-
verit. Capitolinus in Marco. c. XII. Delationes, quibus fisco augetur, contempsit. Gravissimo belli Marcomannici impetu, periculisque aliis publicam salutem turbantibus, cum omnis fere et fisci et aerarii pecunia exhausta esset, ne tributis praeter morem pendendis, aliquid oneris imponeretur

F

tur

* Numos centum aureis valentes.

* Conf. Eusebium in Chron. ad A. CLXXIX. Hieronymum ibidem.

tur provincialibus, in foro divi Traiani auctionem ornamentorum Imperialium fecit, vendiditque aurea pocula, et crystallina, et myrrhina, vasa etiam regia, et vestem uxorum sericam et auratam, gemmasque etiam, quas multas in repostorio sanctiori Adriani repererat. Capitolinus in Marco cap. XVII. et c. XXI. Conf. Eutropium L. VIII. m. Quamvis illud, quod venditionem illam fecutum est, non omnino in bonam partem accipiat. Permissi enim tunc viris claris, ut eodem cultu, quo et ipse, vel ministeriis (vasis aureis et argenteis) similibus convivias exhiberent: Idem in cit. c. XVII. Videtur hac ratione nimiae conviviorum luxuriae ansam praeuisse, qui alias eandem omni cura temperare studebat. Et ex eo Elagabalum, omnium non solum bipedum, sed etiam quadripedum spurcissimum, * occasione accepisse, suaeque luxuriae speciem quandam praetendisse, colligitur ex Lampridio in Elagabalo c. XIX. Cum enim dixisset auctor, primum omnium privatorum toros aureis toralibus eum tenuisse, subiicit, id tunc ex Antonini Marci auctoritate fieri licuisse, qui omnem apparatus Imperatorum publice vendiderat. Alioquin omnibus populi voluptatibus occasionem praecidere laborabat; ut etiam populus, cum praesertim gladiatores ad bellum legisset, obsequentes eos appellans, (Capitolinus in Marco c. XXI.) sermonem spargeret, quasi Marcus vellet omnes, sublati voluptatibus, ad philosophiam cogere. c. XXIII. Et ut turpes varii generis voluptates coereret, Serapidis sacra Pelusiotis ademit, ne tanta scelera ab iis sub specie sacrorum committerentur, quod ibidem significatur his verbis: Sacra Serapidis a vulgaritate Pelusii submovit. Neque tamen ita austeri erat ingenii, ut ab omnibus plane voluptatibus populum abducere voluerit. Sic in munere publico aliquando ita se liberalem, aut, ut Graecorum indole loquitur Capitolinus, magnanimum praestitit, ut una missione Adriani avi exemplo (Spartianus in cod. c. XIX.) centum leones exhiberet, sagitta interfectos. Capitolinus in Marco cap. XVII. et c. XXIII. Eutropius L. VIII. m. Conf. Eusebium et Hieronymum ad A. CLXXX. Sicut etiam post com-

mu-

* Ita eum appellat Alexander Imp. apud Lampridium c. IX.

municatam cum filio Commodi tribunitiam potestatem, *mirifica spectacula populo de disse*, legitur c. XXVII. Denique nihil fere, effrenata cupiditate et affectu vehementi impeditus, egit, ut non facile in alterutram partem nimio animi impetu ferretur, sed animum placidum servaret. Et cum severus propter assiduum philosophiae studium esset, semper tamen comitati etiam se dedit: ut *frugi esset sine contumacia; verecundus sine ignavia; sine tristitia gravis*. Capitolinus Lib. cit. c. IV. et c. XII. in eandem fere sententiam dicit: *quamvis esset constans, * erat etiam verecundus: quam verecundiam idem c. IV. indulgentiam appellat*. Ita omnia ad modum et rationem ei praebita fuerunt: quod de Alexandro Severo dicit Lampridius cap. XXXVII. Et tranquillitate animi etiam ad Stoicam ἀπάθειαν Marcum accessisse, memorat Capitolinus in Lib. cit. c. XVI. Conf. Eutropius L. VIII. m. Eadem fere ratione quae idem de Alexandro dicitur apud Lampridium c. XXIX. eum nunquam taediasse, (pertaesum fuisse) aut morosum iratumque resedisse, fronte semper pari fuisse: ut merito Herodiano L. I. pr. Marcus μέτριος βασιλεύς dicatur.

§. XV.

Accuratam eius diligentiam intentumque studium in rebus, magna prudentia adhibita, agendis celebrant Historici. Bellorum Britannici, Parthici, Germanici, Hispanici contra Mauros etc. impetus, ** aliaeque calamitates Romanas res graviter perturbabant. Cura tamen maxime sua et labore effecit, ut felici omnia exitu componerentur. Fratre Vero ad bellum Parthicum, quod Vologesus excitaverat, conficiendum in Syriam profecto, parumque diligenter res prosequente, Marcum Romae horis omnibus Reipublicae adibus incubuisse, omniaque ad bellum necessaria disposuisse et ordinasse, dicit Capitolinus in Marco c. VIII. Et reverso Vero, cum aliquando Marcus in villa illa famosissima, a Vero extructa, quinque diebus resideret,

F 2

ut

* Ita accipit vocem hanc etiam in Pio c. V.

** Eusebius in Can. Chron. ad A. CLXXIV. αὐτῶν πικρῶς τοῖς πολέμοις ἐπέκειτο:

ut fratri ostenderet imitandam morum suorum sanctitudinem, cognitionibus continuis operam dedit, aut convivante fratre, aut convivia comparante. Idem in Vero c. IIX. Post mortem Veri, cum bellum Germanicum instauraretur, optato successu omnia procuravit. Capitolinus in Marco c. XVII. De hac expeditione ita differit: Specialiter ipse bellum Marcomannicum, sed quam nulla unquam memoria fuit, * (ut ipsi Germani usque in Italiam venerint, testante etiam Dione apud Xiphilinum in Marco pr.) tum virtute, tum felicitate transegit: quamvis pestis multa millia popularium et militum consumisset. conf. etiam c. XXI. ** Et licet bellum etiam Britannicum denuo fieret, et ab Illyrico in Galliam usque arma moverentur, labore tamen suo gentes asperissimas vicit. Capitolinus cit. lib. c. XXII. Amicorum, ut a bellis discederet, petentium preces non curavit, non prius recedens, quam omnia bella finiret. ibid. Et nisi motus in oriente a Casio excitati fuissent, Marcomanniam Sarmatiamque in provinciae formam haud dubie rede- gisset. c. XXIV. item c. XXVII. dicit Autor, si anno uno superfuisset, provincias ex his (gentibus, cum quibus bellum ei in Germania erat,) fecisset. Nec omittendum magnae eius curae, quam pro Imperii salute habuit, documentum, quod in illas provincias, quae tumultu quodam aut bello agitari coeperunt, legatos consulares aut praetorios mitteret, ut eo facilius eas aut restitueret, aut in ordinem redigeret. Docet hoc Capitolinus c. XXII. his verbis: provincias ex proconsularibus consulares, aut ex consularibus proconsulares aut praetorias pro belli neessitate fecit. Iam tum enim Octavii tempore quaedam provinciae populo, quaedam Caesari adscriptae sunt, teste

* *Iisdem verbis utitur Eutropius L. VIII. m.*

** *Meminit huius belli etiam Lucianus in Ψευδομάτ. f. vbi πόλεμον ἀκμάζοντα appellat, eiusque causa Alexandrum virum illum μισαρὸν oraculum edidisse, narrat: numeratque Romanos δυσμυρίδας ἔχοντες ἀθροιστὰ πολλομένους, quin Aquileiam fere captam ait, p. 183. et 184. (ed. Venet.)*

teste Dione L. LIII. pr. Et apud eundem circa med. Librieiusd. locus clarus habetur de provinciarum Caesaris administratione.* Quod etiam tanquam prudentiae argumentum de Alexandro Severo sancto principe, exemplum Marci imitante, memorat Lampridius in Alexandro c. XXIV. Neque minori studio res etiam civiles curavit, ut semper, quantum potuit, interesset senatui, etiamsi nihil esset referendum, si Romae fuit; si vero aliquid referendum esset, etiam de Campania ipse veniret. Comitibus item usque ad noctem frequententer interfuerit. Capitolinus in Marco c. X. Idem confirmat Dio apud Xiphilinum in Marco pr. inter alia affirmans, quod etiam noctu in causis cognoscendis operam posuerit: nihil segniter aut propere dixerit aut fecerit. Iudiciis singularem curam dedit, et fastis dies iudicarios annuos ducentos triginta constituit. Capitolinus l. c. conf. etiam c. IX. XI. Huic Marci diligentiae nullam labem impingit, quod vanitates quasdam sectatus fuerit, ut Athenas profectus sit, quo initia Cereris adiret,** (heic μύησις notatur) sacrarium solum*** ingressus fuerit. (indicatur ἐπόπτευσις) Capitolinus in Marco c. XXVII.**** item; ut civem apud Aegyptios egerit. Capitolinus in Marco c. XXVI. Haec enim, parta pace publica, facta sunt: teste gravissimo Trebellio Pollione in Gallieno. c. XI. Quae in Gallieno, molli et ignavo homine, tumultuantibus contra ipsum militibus, et tota Republica maximis motibus quassata, idem Auctor reprehendit. Neque tamen Marcus ductu suo et auspicio res ita moderabatur, ut sibi nimium arrogaret. Sed ad plurima belli pacisque negotia optima-

F 3

tura

* Locum hunc erudite illustravit Cl. Salmasius V. C. Conf. etiam Spartianus in Adriano c. III. et vid. quae ibidem notar idem ὁ πᾶν Salmasius.

** Sic restituit locum hunc Salmasius.

*** Pro Solus.

**** Quod Spartianus de Adriano loquens c. XIII. expresit: Eleusinia sacra suscepit. Petavius de doct. Temp. L. XIII. A. C. CLXX. Marcum Cereris templum adiisse docet.

tum (procerum) consilia quaesivit. *Capitolinus in Marco c. XXII.* Et sane gloriam hanc, quam, expediendis diligenter rebus, meritus est, auget maxime, quod, licet esse per totum imperii tempus admodum infirma valetudine, praeclare tamen salutem publicam conservarit, ut post eius mortem aureum regnum in ferreum mutatum esse, dicatur a *Dione apud Xiphilinum in Marco f.* His denique omnibus praeclaris virtutibus, quibus eluxit, (*vid. Herodianus L. i. pr.*) maximum pondus momentumque addidit, quod in iisdem immotam animi constantiam conservaret. *Dio apud Xiphilinum in Marco. f.* aequabilem in omni vita fuisse, neque ulla in re a veritatis et moderationis studio recessisse * testatur. Quamquam multa essent, quae illum a summo virtutum fastigio dimovere poterant, quod significat *Capitolinus L. cit. c. XIX.* Vtrum vero fictus, aut nimis tectus fuerit, quod ei crimini datum fuisse scribit *idem c. XXIX.* certo definire ac statuere non licet. Sane *Dio loc. cit.* ab hoc crimine liberare eum contendit, nihilque προσποιητὸν habuisse; et ἀληθῶς ἀγαθὸν ἀνέρα fuisse asserit. Et paulo ante omnia cum virtute egisse ait.

§. XVI.

Hinc cum omnium fere virtutum laude cumulatissimus esse videretur, omnium etiam applausum, amorem singularem, gloriam honoresque summos, nec antea usitatos et pervulgatos cum in vita, tum post mortem consecutus est. *Capitolinus in Marco c. XVIII.* dicit: *In amore omnium imperavit, atque ab aliis modo frater, modo filius, ut cuiusque aetas sinebat, dictus.* Haec enim fere nomina amor populi in principem singularis conferebat. De Gordiano III. Imperatore omnibus grato, testatur *Capitolinus in Gordianis c. XXXI.* eum a senatoribus et militibus filium dictum fuisse. *Conf.* insignem et memoratu prae ceteris dignam acclamationem Senatorum Claudio II. Imperatori, quem singulari amore

* ἐμφαντικῶς loquitur Dio: ὁμοίως διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν ἑδρῇ ἡλλιώθη. Eodem fere modo Eutropius confirmat L. VIII. m.

amore et applausu complectebantur, factam apud Pollionem in Claudio cap. IV. Qui amor erga Marcum tum maxime cognitus perspectusque fuit, cum perfidia Avidii Cassii eo res esset deducta, ut urbs iam incendio et direptioni hostium relicta esse videretur. Omnium enim consensu, praeter Antiochenſes, Avidius interemptus est. Gallicanus in Cassio cap. VII. Huc refer acclamationes a senatu Marco factas apud eundem c. XIII. Morbo autem decumbentis Marci, tanta fuit miseratio, ὥς μηδὲ καταχρόντας τινας αὐτῶν εἰς οἰμωγὴν ἀναβοῶσαι. Herodianus L. i. pr. Nec immerito illa summorum honorum genera huc referimus, quae Marco post mortem singulari hominum erga ipsum pietate collata sunt, quibus satis commode gloria eius illustrior reddi potest. Ita Pollio, cum Claudii II. famam et merita prae ceteris extollere vellet, singulares honores, quibus post mortem aeternitati consecratus fuit, memorat in eius vita c. III. Cum vero Marcus in Pannonia apud Sirmium obiisset, εἰδὲ τις ἦν ἀνδροπικῶς τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὅς ἀδακρυτὶ ἀγγελίαν (de morte nempe Marci) ἐδέχετο πάντες δ' ὥσπερ ἐκ μιᾶς Φωνῆς, οἱ μὲν πατέρας χερσὶν, οἱ δ' ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δὲ ἕτεροι στρατηγόν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἀρχόντα ἀνεκάλουν Herod. Lib. cit. Luthus autem, quo senatus, exercitus atque populus consternatus erat, tempore transactio, tantus amor die regii funeris claruit, ut nemo eum plangendum censuerit; cum sibi persuaderent, quod a Diis commodatus, ad Deos redisset. Capitolinus in Marco c. XVIII. In ritibus autem ἀποθεώσεως, licet hi omnibus fere iam a C. Iulio Caesare Imperatoribus decreti fuerint, * et quidem Herodiano teste L. IV. pr. maxime iis qui ἐπὶ διαδόχοις παύσιν ἐτελεύτησαν: ** quaedam tamen summi nec antea usitati honoris genera adiecta fuisse deprehendimus. Capito-

* V. Svetonius in Caesare c. LXXXVIII. Imo teste Appiano L. II. Εμφυλ. f. Caesar adhuc vivus τὸ σῶμα ἱερός καὶ ἀσουλῶς appellatus est.

** Vid. ibid. Ceremonias ritusque ἀποθεώσεως Imperatoris eleganter descriptas.

tolinus l. cit. refert ex multorum narratione, quod, antequam
funus conderetur, senatus Populusque eum non divisim locis, sed in
una sede propitium Deum dixerit. Quo praeterea accessit,
quod sacrilegus iudicaretur, qui eius imaginem in sua domo non
haberet, qui per fortunam, vel potuit habere, vel debuit. Dio
apud Xiphilinum in Marco f. memorat, quod Senatus Marco
atque Faustinae aram exstrui constituerit, ad quam virgines
nubentes una cum sponsis rem sacram facerent. Imo teste Ca-
pitolino l. cit. fuerunt, qui somniis eum multa praedixisse futura et
vera concinuerunt: quod ad τὴν τῶν ὀνείρων μαντείαν seu ἐγνός-
μῃσιν refert Cysaubonus ad l. cit. Et de aetate sua, qua vixit, Ca-
pitolinus testatur, quod etiam adhuc deus habitus fuerit. c. XIX.
Multi etiam Imperatorum qui sequentibus seculis vixerunt,
Marcum ὁπάδου καὶ σύνοδου θεῶν (ut perversa hominum im-
piorum ferebat opinio) prae ceteris Imperatoribus colue-
runt. Sic Severus Imperator non tantum in familiam
Marci transire volebat; Spartianus in Severo, c. X. Conf. idem
in Getac. II. ubi dicit, Severum se Marci fratrem (vel secun-
dum Dionem apud Xiphilinum in Severo m. filium) dixisse, eius-
que philosophiam liberarumque institutiones imitatum esse; sed
etiam Commodum filium tantis sceleribus inquinatum,
propter honorem, quem Marco habebat, inter divos retulit,
et Antonini nomen omnibus deinceps quasi Angusti adscribendum
putavit. in Severo c. XIX. Et Diocletianus Marcum inter
Numina sua non ut ceteros, sed specialiter venerabatur, et vita et
clementia talis esse cupiebat, qualis fuit Marcus. Capitolinus l.
cit.* Conf. Lampridius in Elagabalo c. II. Huius etiam Marci
(et Pii) morum rerumque gestarum gloria impulsus Gor-
dianus senior, maiorum suisque honoribus clarus, carmen
Antoniniades, exemplo Virgilii Statiique, Aeneae et Achil-
lis laudes canentium, composuit; teste Capitolino in Gordia-
nis c. III. ** Huc etiam refer, quod Socrates nimiam in Iu-
liano

* Nisi forte Auctor adulationi aliquid tribuit.

** Qui idem etiam omnium Antoninorum laudes soluta o-
ratione persecutus est. c. IV.

liano cavillandi libidinem inde maxime declarat, quod cum omnes ante se Imperatores, in Libro de Caesaribus scripto, reprehenderit, ne Marco quidem philosopho parcendum putarit. *L. III. H. E. c. 23. pr.*

§. XVII.

Postremo cum multa in huius Imperatoris vita praeclarae virtutis et felicitatis documenta se prodiderint, ut *Diis vita et morte coniunctus*, existimaretur, *V. Capitolinum in Marco c. XVIII.* et ἀπετῆς αἰδίου μνήμην εἰς τὸν εὐόμοιον αἰῶνα reliquerit. *Herodianus L. I.* tum illud praecipue observari meretur, quo singulari divini Numinis providentia ad puriora sacra invitatus fuisse videtur. Accidit enim *A. C. CLXXIV. ** (qui annus ea de causa insignis redditus est) ut, cum bello contra Marcomannos, *Qvados*, *Iazygas*-que atroci, in tantas angustias exercitus Romanus redactus esset, ut faucibus locorum inclusus, inopia conficiendus esse videretur, precibus legionis *Melitenfis* ** pluvia impetrata, restitutus sit: hostibus fulmine (*Eusebius, σκηπτῶ*) et saeva tempestate oborta, in fugam actis deletisque. *Conf. huc inscriptionem* insignem, quam affert *Ios. Scaliger ad Euseb. p. 205.* Tangit hanc rem etiam *Capitolinus c. XXIV.* eamque ipsius Marci precibus tribuere conatur *Fulmen*, inqviens, *de coelo precibus SVIS contra hostium machinamentum extorfit, suis pluvia impetrata, cum siti laborarent.* Neque tamen ideo fidem Autoris huius evertere audemus, quam merito summi viri illi tribuunt: *Nemo enim Scriptorum (Historicorum) non aliquid mentitus est.* *Vopiscus in Aureliano c. II. **** *Dicitur est a quibusdam, per Chaldaeos et Ma-*
G gos

* Teste Eusebio in *Can. Chron.* ad h. A. itemque Hieronymo in *Interpret.* Petavio de *Doctr. Temp.* *L. XIII. h. A. aliis.*

** *Haec enim sacris Christianis dedita erat.* *Xiphilinus in Epit. Dionis de Marco pr.* *Eusebio dicitur μελιτίνῃ λεγεὼν διὰ πίστεως ἐξ ἐκείνων ἢ εἰς δεῦρο συνεσῶσα.*

*** *Facile potuit Capitolinus a Christianorum sacris alienus, opinione vulgi atque rumore in falsam deduci sententiam.*

gos Antoninum id egisse, ut Marcomanni populo Romano semper devoti essent atque amici, idque factis carminibus et consecratione. Lampridius in Elagabalo c. IX. Et refert Xiphilinus ex Dionē, dixisse quosdam Arnuphim Magum Aegyptium artibus s. defixionibus Magicis pluviam extorsisse. Ita vario rumore res illa miraculi plena iactatur. Recte vero Xiphilinus hac in parte Dionem mendacii accusat, ** Marcum Magos secum habuisse, negans, et Christianae legionis precibus siti et angustia exercitum Romanum liberatum, hostes autem profligatos fuisse affirmans. Cuius, utpote recentioris, auctoritati non fideremus, nisi Eusebius, quia Marci aetate ultra C. fere annos non abest, itidem Christianae legioni illam hostium cladem assignaret, qui etiam testatur, hanc historiam apud alios quoque, a purioribus sacris remotos, reperiri: ἡ δ' ἰστορία φέρεται μὲν καὶ παρὰ τοῖς πόρρω τῶ καὶ ἡμῶς λόγῳ συγγραφεῦσι. Sed illi plerique Marci victoriam vanis populorum superstitionibus, ut illorum in rebus, quae ad sacra Christiana pertinent, tradendis, fert confectudo, acceptam referunt. Addit paulo post: τοῖς δὲ γε ἡμετέροις αὐτ' ἀληθείας φίλοις ἀπλῶς καὶ ἀκακοήθει τρόπῳ τὸ πραχθὲν παραδέδοται. V. L. V. H. E. c. 5. Afferit etiam praeter Apollinarium imprimis Tertullianum antiquissimum Latinum patrem, huius rei testem, eumque τὴν τε ἰστορίαν βεβαιῶν σὺν ἀποδείξει κρείττονι καὶ ἐναργεστερα dicit. Legi meretur Tertullianus L. ad Scapulam fin. ubi ita pronunciat: M. Aurelius in Germanica expeditione Christianorum militum orationibus ad Deum factis, imbres in siti illa impetravit. Conf. in Apologet. c. V. Iustinus Martyr in Apol. II. Nicephorus L. IV. H. E. c. 12. alii. Ceteroquin de hac historia dissimulare nolumus, Eusebium subinde illud: λόγος ἔχει inferere, tandemque ita pronunciare: ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὅπη τις ἐθέλει, τιθεῖσθω. Conf. in Can. Chron. ad A. CLXXIV. et Hieronymus ibid. Marcus vero Dei ope tam admiranda ita permotus est, ut Christianos postea vexari prohibuerit, eosdemque honore affecerit.

* Quod iam tum notavit Ios. Scaliger in Animadv. p. 203.

cerit. *Tertullianus Apologet. c. V.* Marcum protectorem (Christianorum) vocat. * Quamquam Edictum Marci pro Christianis non extet: quod tamen doctus quidam Hibernus asserere conatus est. ** *Tertullianus apud Eusebium L. V. H. E. c. 5.* testatur, Marcum mortem iis minatum fuisse, qui Christianos accusare tentassent. *V. ipsum Tertullianum Apologet. c. cit.* Qui dicit, non quidem palam poenam ab eiusmodi hominibus Marcum dimovisse, alio tamen modo palam eandem dispersisse, adiecta etiam accusatoribus damnatione, et quidem tetriore. Legio vero illa Christiana postea ab ipso Marco *κατανοβήλας*, seu Fulminea dicta. *Eusebius l. cit.* qui testimonium *Apolinarii* huc affert. Ipse *Dio* aliique Graeci eandem ita appellant: teste *Xiphilino in Epitome saepius cit.* Epistola autem Marci, quae apud *Iustinum circa, fin. Apologetici posterioris ad Aelium Adrianum, Antoninum Pium, Marcum etc.* A. C. CXLII. scripti. (*V. Eusebius L. IV. H. E. c. 12.*) habetur, saniorum iudicio virorum subdititia est. *** Neque affirmare ausim, illam esse, quam indicat *Xiphilinus in cit. Epit. Tertullianus apud Eusebium H. E. L. V. c. 5.* testatur iridem, Marci literas de historia hac extare. *V. Apologet. Tertulliani c. cit.* Ex quo

G 2

alio-

* Huc pertinet constitutio illa de qua *Vlpianus ita loquitur*:
Eis qui Iudaicam superstitionem sequuntur, D. D. Verus et Antoninus honores adipisci permiserunt: Sed et necessitatem eis imposuerunt, qui superstitionem eorum non laederent.

** Edictum illud Antonini ad τὸ νόμον τῆς Ἀσίας pro Christianis missum, quod extat apud *Eusebium L. IV. H. E. c. 13.* Pii, non Marci est, quamquam nomen Μάρκος *Eusebius* adieccrit, addito etiam Armeniaci nomine, quod *Tiro Antonino* tribui non potest. Sed *παρά τινος* esse certum est. Qua vero ratione commissum illud sit, explicare non licet. *Iosephus tamen Scaliger in Animadvers. ad Euseb. p. 201.* nimium forsan sibi indulgens, *M. Aurelio* illam pro Christianis Epistolam vindicare ausus est.

*** Argumenta pete ex *Ios. Scaligero in Animadv. p. 204.*

alioquin non absurde colligere liceat, literas illas iam ipfius (Tertulliani) aetate nondum extitiffe. Literas Marci infignem hanc victoriam precibus Christianorum tribuentis, extare testantur *idem Eusebius Can. Chron. ad A. C. LXXIV. et Hieronymus ibid.* Ita Deus pios principes honore afficit, et singulari gratia profequitur. *Eusebius de vita Constantini M.* Sed abruptum filium. Forte enim haec prolixius, quam constitutum erat, tradita.

§. XVIII.

Iam si ANTONINI VERI vitam moresque cum Marci moribus contendamus accuratius, maxime a se invicem abhoruisse deprehendemus. Hoc indicat *Capitolinus in vita Veri c. l. A Marci secta lascivia morum et vitae licentioris nimietate Verus dissensit.*

§. XIX.

De Veri Antonini origine nihil fere memoratu dignum, extat, praeterquam, quod *Capitolinus l. cit.* memorat, quod origo eius paterna ex Etruria fuerit, materna ex Faventia. *Conf. Spartianus in Vero Caes. c. II.* Summorum et eruditione excellentium Virorum doctrinis imbuendus traditus est, inter quos etiam quidam sunt, quorum institutis Marcus eruditus fuit, in primisque iterum heic nominandus Atticus Herodes, in cuius intimam familiaritatem et consuetudinem admissus fuit Verus, quem una cum ceteris recensuit *Capitolinus in Vero c. II.* Sed ingenio non adeo acri, et crebro voluptatum usu obruto erat, neque satis accurata diligentia in excolendo praeclaris disciplinis animo usus est. *Capitolinus l. cit.* de eo dicit, *quod non fuerit ingeniosus ad literas.* Et quamvis curam operamque aliquam in Poetices et Rhetorices notitia collocaret, non multum tamen profecit, et se mox a studiorum consuetudine seiunxit. Non dissimulat *Capitolinus l. cit.* qui dicit, *peiores poetam, quam rhetorem fuisse:* imo ab aliis adiutum, a quibus ei illa ipsa, qualiacunque sunt, fuerint scripta. Et fieri aliter non poterat, cum diligentiam et curam fere omnem, ad palaestrae, circensium, gladiatorii muneris, aliarumque

rumque exercitationum et deliciarum studia transferret. *Idem l. cit. et c. III. Gladiatorias pugnas frequentius in convivio habuit. c. IV. ubi etiam et c. V. de praeinae factionis studio, quo tenebatur, mentio fit, et de circensium studio in primis conf. c. VI. Hinc etiam non iis, quibus Marcus mature insignitus fuit, honoribus Verus auctus est, quod Capitolinus innuit Lib. cit. c. III. ut in senatu ante quaesturam non sederit: quod in principum filiis fieri solebat. Neque in itinere cum patre, (Marco) sed cum praefecto praetorio vectus sit; neque aliud honorificentiae adnomen ei adiunctum fuerit, quam, quod Augusti filius sit appellatus. ibid.*

§. XX.

In eo vero maxime Antoninus Verus moderatis et compositis Marci moribus dissimilis factus est, quod profusae luxuriae se totum constringendum praeberet. Ac initio quidem, cum in *Aureliam* i. e. Antoninorum familiam transfisset, aliquantum sibi temperavit. *Capitolinus* hoc vult c. II. dicens, quod Marci moribus et auctoritate formatus fuerit: amatus etiam ab Antonino Pio c. III. Initio quoque Imperii suscepti graviter se ad Marci mores egisse, testatur *idem*, c. IV. *Conf* etiam in *Marco* c. VIII. Reverentiam etiam quandam Verus erga Marcum adhuc habebat. *Idem in Vero* c. IV. et cum iam in bello Parthico versaretur, nomina sibi in illo delata, cum fratre communicavit die triumphi. c. VIII. Sed per exiguum tantum tempus moderationem illam servavit. Mox enim comestationibus et varii generis voluptatibus se dedit totum, iam tum etiam, cum in Syriam pervenisset: ut propter crebras comestationes apud Canusium in morbum incideret. *Idem* c. VI. ubi impuro vivendi generi assuetus, Romam rediens Augustam dignitatem spurcis insanisque saepe voluptatibus, Neronis, Vitellii aut etiam Elagabali more, foedisime inquinavit: iisdemque tandem confectus est. Eadem propemodum fere ratione, qua Commodus Imperatoriam dignitatem turpissime foedavit. *Lampridius in Commod* c. II. In Syria Verus adulteriis foedisque amoribus atque deliciis infamatus, *Capito-*

linus in Vero cap. IV. non solum absens, sed etiam, et maxime, cum Romam rediisset, liberio rem vitam egit, auctoritatem fratris contemnens. *Idem. c. VIII.* Reversus e Paribico bello minore circa fratrem cultu fuit. Tunc popinam domi instituit, nocte per tabernas ac lupanaria vagans, obrecto capite, commissabatur cum triconibus, (pessimo et ignavo hominum genere) committebat rixas, nummosque in tabernas maximos iaciebat; moribus fere Neronis aut Gabali illius. *Idem c. IV. v. Lampridius in Elagabalo c. XXXIII.* Conf. etiam *Capitolinus in Marco c. VIII.* Convivium eius nimia luxuria effusisque sumptibus constans sexagies centenis millibus H. S. (supra 100000. Imperialibus) describit *idem in Vero c. V.* Quale fere etiam de Elagabalo memorat *Lampridius c. XXI. XXIV. XXIX. etc.* De villa famosissima ab eodem Vero structa vid. *Capitolinum L. cit. c. VIII.* Quam inepta etiam ratione in effundenda pecunia usus fuerit, liquet ex eo, quod *idem c. VI.* refert, eum Equo suo, quem Volucrum appellabat, aureum simulacrum fecisse, et secum portasse: Eidemque passus uvas et nucleos in praesepe posuisse, (quae etiam Elagabali vesania fuit, teste *Lampridius c. XXI.*) sagis item fuco tinctus eum ornasse, et mortuo sepulchrum in Vaticano (prope Circum) fecisse; * et a populo prasinianorum saepe modum aurorum postulatum fuisse. Inter luxuriae, cui deditus fuit Verus, exempla, referatur etiam calix crystallinus, nomine Volucris, humanae potionis modum supergressus. *Capitolinus cap. X.* Alia stulte si non vesane ab eo acta vid. apud eundem passim. Et, cum auctore Pollione in XXX. Tyr. cap. IX, homo luxuriosus crudelissimus sit, Lucium etiam Verum proclivem ad severitatem fuisse, non obscure indicatur ab *Eutropio L. IX. m. vir*, inqviante, ingenii parum civilis, reverentia tamen fratris nihil unquam a trox ausus. Conf. *Capitolinum vi Marco cap. XVI.* qui eidem vitium ingentium callidae severitatis attribuit. Prasiniae etiam factioni, ut iam indicatum, Verus studebat: Capi-

roli-

* Quamquam et Adrianus bonus princeps Borysthenem suum sepulchro et epitaphio ornavit. *Spartianus in Adriano c. XX.* Epitaphium exhibet *Salmasius ad l. cit.*

Capitolinus in Vero v. IV. et VI. Quod magnam infamiae notam attulit Caligulae et aliis, qui eodem studio tenebantur. Idem maxime exprobrat sacratissimo Imperatori Iustiniano *Eragrius L. IV. H. E. c. 31.*

§. XXI.

Neque aliter evenire potuit, quin voluptatibus et deliciis obstupesceret eius ingenium, et a seriis curis pro Reipublicae incolumitate agendis, abduceretur. Cum id negotii a Marco ei delatum esset, ut bellum Parthicum in oriente profligaret per duces, inprimis Statium Priscum, Avidium Cassium aliosque illud confecit. Ipse interim voluptati indulgit, plerumque in iis locis haerens, quae ad luxum prae ceteris essent accommodata. *Capitolinus in Marco cap. VIII. et in Vero cap. VII. Conf. Entropius L. VIII. m.* Inter quae etiam Daphnen Antiochiae suburbium, hodie Nero appellatum, ab aquarum copia, scriptores memorant: quam voluptatibus insignem a veteribus traditam esse, constat. Hinc Marcus in Epistola ad praefectum quendam suum legiones Syriacas Avidio Cassio homini severo ideo tradidisse asserit, quia *luxuria disfluere, Daphnicisque moribus agere. Gallicanus in Cassio c. V. Conf. etiam Lampridius in Alexandro c. LIV. ** Inde multa segniter ab eo gesta leguntur. Quo illud maxime spectat, quod cum propter defectionem Syrorum Oriens diriperetur, Verus in Aquileia venatus fuerit, et apud Corinthum et Athenas inter symphonias et cantica navigarit, et per singulas maritimas civitates Asiae minoris (maximam partem) immoratus fuerit voluptatibus. *Capitolinus in Vero c. VI.* Miramur merito, quod Dio in Marco pr. statuatur, Verum omnia, quae ad bellum Parthicum profligandum faciebant, procurasse; siquidem Dionis mentem recte proposuit *Xiphilinus ἐπιτομῆς*. Belli Marcomannici curam nullam fere habuit. Et si enim ambo

ad
* Cuius loci deliciis haud dubie captus Balista, quia a quibusdam occiso per Odenatum Quieto purpuram una cum imperio sumpsisse, dicitur, agrum sibi apud eum comparavit, V. Pollio in XXX. Tyrannis c. XVIII.

ad bellum illud profecti sunt, cura tamen ēt opera Marci pleraque gesta sunt. *Verus* interim *apud Aqvileiam tantum reſtatus convivatusque est.* *Capitolinus in Vero c. IX.* statimque *Marcus omnia prospexisse dicitur* Ex quo loco et *itidem in Marco c. XIV.* colligitur, *Lucium invitum ad hoc bellum profectum fuisse, cum praesertim Marcus Aqvileia ulterius progredetur.* Adeo voluptatum illecebris irretitus erat *Verus*, ut cum ab iis paululum esset abductus, statim ad easdem magno impetu iterum raperetur. Hinc reditum primum Aqvileiam et imprimis Romam urgebat, more heluonum, urbanarum voluptatum desiderio flagentium. De *Commodo vid. Herodianus L.I. pr.* Neque satis providam curam in rebus etiam civilibus adhibuit; libertorum arbitrio, more *Claudii, Vitellii aliorumque,* (quibus omnibus vitia libertorum imputabat *Adrianus, teste Spartiano in Adriano c. XXI. V. etiam Dionem apud Xiphilinum in Galba pr.)* se tradens: *Capitolinus in Vero c. VIII. libertis inhonestius indulſit: quos e Syria una cum histrionibus, quasi regibus ad triumphum: item: fidicinis, scurris mimariis, praestigiatoribus, et omnibus mancipiorum generibus secum duxerat.* Cum his male feriatis hominibus vitam fere omnem post reditum e Syria in spurcis voluptatibus transegit. *Conf. etiam c. IX.* Quamvis non negemus etiam apud *Marcum* multum libertos valuisse: ut *Capitolinus testatur in Marco c. XV.* nullum tamen vestigium reperitur, quo eundem nimiam libertis licentiam concessisse indicatur; Et sunt etiam, qui hoc a *Capitolino* vere dictum negant.

§. XXII.

Quamvis vero *Marcus* serio studio contenderet, ut Verum ab inquinato et fordido vitae genere revocaret, et occasiones, quibus ad bonum invitari poterat, ei suppeditaret; non tamen, quae voluit, efficere potuit. Sic eandem ob causam eum ad bellum Parthicum destinasse, *Marcus* dicitur, ut *parsimoniam peregrinando addisceret; vel ut timore bellico emendatior rediret; vel ut se imperatorem esse, cognosceret.*

Capi-

Capitolinus in Vero c. V. Idem volebat Marcus, cum ad *Villam Veri famosissimam* accederet, ut nempe *fratri venerabilem morum suorum et imitandam ostenderet sanctitudinem.* Idem *c. VIII.* Et ad bellum Marcomannicum neque sine se Verum mittere, neque in urbe dimittere causa luxuriae volebat. *c. IX.* Sed corruptos Veri mores corrigere non potuit, quasi ingenita ei multa vitia fuerint. *Conf. Idem in Marco c. XVI.* Quare nullum fere aliud laudis genus adeptus est, quam quod neque inter malos, neque inter bonos principes ponendus sit: *Capitolinus in Vero c. I.* qua ratione *Spartianus* patrem huius Aelium Verum *mediū ducis famam obtinuisse* dicit in *Vero c. III.* Et illud etiam *Capitolini* de Vero Imperatore iudicium, quo modo cum iis, quae de vita Veri refert idem auctor, consistere possint, iudicent, qui accuratius mores Veri perpendunt. Ipse *Capitolinus l. c.* eidem ascribit *vitae licentioris nimietatem.* Et *c. II.* eundem appellat *voluptarium et nimis laetum*: imo *c. X.* eundem fuisse *vitae semper luxuriosae, et in pluribus Neronem,* dicit.

§. XXIII.

Ne graviter feras, L. B. tam pauca de Vero dicta esse, cum nihil in iis sit, quae ad vitam eius moresque pertinent, quod dignum sit, ut in literas mittatur: nisi illud ipsum, quod Verus mira suorum, et Marci morum dissimilitudine se reddidit insignem, excipere velis. Certe *Dio, Herodianus, Eutropius, Aurelius Victor,* alii, a quibus amplam de iis, quae Verus egit cognitionem expectabamus, spe illa nos plane sunt frustrati, qui nihil fere de ipso commemorarunt. Ita omnia de Veri vita alto quodam silentio sepulta sunt: Marcus illustrem apud posteros memoriam perpetuo illibatam retinebit.

§. XXIV.

His omnibus inter se rite collatis, declaratur et evincitur, hanc Marci atque Veri *δυναμίαν* ideo maxime singularem admirationem in animis omnium excitasse, quod ne-

H

que

que singularis moderatio Marci, neque Veri effusa luxuriani-
di libido obfiterint, quo minus aperto a se invicem disside-
rent odio.

§. XXV.

Quamvis autem Imperium ita ambo gesserint, ut nullis
apertis saltem insidiis se oppugnare et evertere studerent,
quin potius Reipublicae salutem factam teclamque ab intesti-
nis cladibus conservarent; non tenuis tamen suspicio subest,
quod se invicem obscuris odiis et simulatibus persecuti fue-
rint. Eius rei insigne affert argumentum *Capitolinus in Vero*
c. IV. Libo enim patruelis Marci, Legati munere in Syria
functus, a Vero veneno sublatus esse creditur, quod Marcum
fratrem suum, more a Romanorum consuetudine non alieno,
appellasset: vel, quod magis verosimile videtur, sui praesentis
adeo non habuisset rationem, ut omnes res expediendas,
quae maioris essent momenti, ad Marcum referret. Accedit,
quod dissolutos Veri mores Marcus indigne admodum fere-
bat; quamvis iram mira ratione vicerit, et patientiam singu-
larem prae se tulerit. Sic postquam Marcus *convivium* illud,
a Vero insana luxuria comparatum, *audiisset, ingemuisse dicitur,*
et doluisse publicum fatum. Idem *c. V. et IX.* ubi expresse dicit,
quod occultus rumor insurraverit, illam vitae diversitatem in-
ter Marcum et Verum simulates fecisse. Nec non idem *in*
Marco c. VIII. Marcus, inquam, *patienter delicias fratris, ac*
prope invitatus ac volens (medius inter nolentem et volentem)
tulit. Adde *c. XV.* Questus etiam interdum fuit Marcus post
mortem in primis fratris, quod mollis, et, ut expressius Graeca
voce dicam, ἐνδεδιγμένης βίης, Veri multa sibi incommo-
da obiecerit, quo minus saepe praeclaras cogitationes suscipe-
re potuerit, imo in cursu negotiorum gravium nonnunquam
impeditus fuerit. Testatur *Capitolinus in Marco c. XX.* quod,
cum *gratias egisset Marcus senatui, quod fratrem consecrasset,*
occulte ostenderit, omnia bellica consilia sua fuisse, quibus superati
sunt Parthi. Addito, nunc demum se quasi a principio procuratu-
rum

rum esse Rempublicam, amoto eo, qui remissior videretur. Vt haud obscure indicetur, Marcum gavissimum morte fratris fuisse. Huc referendam quoque, quod idem c. XVI. confirmat, quod Marcus post Veri obitum Rempublicam multo melior et feracior ad virtutes (praeclara negotia) tenuerit; nullis Veri impeditus aut simulatis callidae severitatis erroribus, aut his, quibus praecipue displicebat Marco, iam inde a primo aetatis suae tempore, vel institutis mentis pravae vel moribus. Quicquid autem accidit, quod alterutrum DVORVM AVGVSTORVM ad indignationem et invidiam stimulare poterat, non tamen eo animum permovere valuit, ut acerbitatibus odiisque apertis inter se contenderent, nedum vi armisque invicem certarent. Quae felicitas maxime Marci providentiae* et patientiae singulari accepta est referenda. Nec vero iam quisquam in Romano Imperio deficere, aut tranquillitatem publicam, tumultu excitato, et intestinis bellis turbare ausus est, quam diu hoc AVGVSTORVM DVORVM fociatum duravit imperium. Avidium enim Cassium, quem Marcus Asiae praefuisse voluerat, qui per menses VI. et dies 16. imperium sibi arrogaverat, Dio apud Xiphilinum in Marco m. ** demum post obitum Veri defectionem fecisse, testatur Capitolinus loc. cit. et Gallicanus in Cassio cap. IX. Verum

H 2

rum

* Tertulliano apud Eusebium L. V. H. E. c. 5. συνετώτατος βασιλεὺς dicitur.

** Petavius de Doctr. Temp. A. C. CLXXV. tyrannidem arripuisse Avidium docet, h. A. et post tres menses occisum. Xiphilinus ex Dione in Marco m. Faustina uxorem Marci Cassium impulsisse dicit, ut se ad imperium compararet, cum vereretur, ne post obitum Marci filius Commodus statione Augusta excluderetur, quod crimen eidem inflatum fuisse, etiam Capitolinus indicat in Marco c. XXIV. Antior. vero vitae Cassii (communiter Gallicanus) c. IX. et X. Epistolarum monumentis allatis, falsum esse ostendit.

rum tamen Augustum, adhuc in Syria degentem, tacitis infidiis a Cassio tentatum fuisse, ipsius Veri *Epistola* confirmat apud eundem c. l.

§. XXVI.

De morte Marci et Veri etiam pauca dicenda sunt. Obiit autem Marcus omnium, qui unquam imperium Romanum moderati sunt, optimus; *Xiphilinus ex Dione in Marco f.* apud Sirmium. * in ipsa administratione belli Germanici, cum quosdam armis ad officium redegit, alios in societatem ascivisset, vid. *Herodianus L. I. pr.* ** A. C. CLXXX. *** In ipsa morte in omnibus, quae egit, ut philosophum decebat, se exhibuit, mortem contemnens, et ridens res humanas; cum etiam a cibo potuque abstinendo, malum auxisset. Morbo contagio serpente, periisse colligitur ex eo, quod filium Commodum dimisisse dicitur, ne in eum morbus transfret: Non etiam sine suspitione veneni, a Commodopere Medicos parati. *V. Capitolinus in Marco c. XXVII. et XXVIII* Et hoc quidem foedo Commodi scelere interiisse plerique asserunt. *Herodianus* mortis genus non definit; ἐπόντα, inquit, (ad Amicos) ἐπιπεσῶσα λεπτοθυμία κατεστίγασεν, ὅπνι-άων δὲ ἀνεπαύσατο *L. I. pr.* Dio vero ap. *Xiphilinum in Marco f.* se certo accepisse affirmat, Marcum per Medicos Commodoinfervientes sublatum esse. Mortuus autem A. Imp. XIIX. ****
aetatis

* Aurelius Victor *Vendobonae*.

** Quid Aurelius Victor vult? cum dicit, Marcum Iani aedes clausisse, cuius temporibus hostium motus continui fuerunt; Et ipse in expeditione Marcomannica obiit.

*** Testibus Eusebio et Hieronymo ad h. A. Petavio, aliis.

**** Cum Capitolino consentiunt veteres Marci aetati propiores Eutropius L. VIII. m. Aurelius Victor L. de Caesaribus:

aetatis LXI. * *Capitolinus cap. XVIII.* Solus imperavit Annos X. et secundum rationem, quam supputat *Capitolinus in Vero cap. XI. VII.* Dio apud Xiphilinum in *Marco f. X.* Annos, quibus solus imperavit, ponit. In annis vero aetatis non convenit. Numerat Annos LVIII. et 10. Menses, quam supputandi rationem accuratiorem esse censet. *Ios. Scaliger in Animadv. p. 205.* Magna antea dignitatis ornamenta in filium licet scelestum et impurum, et qui τὴν εὐνοσίπλιν αἰχρῶς ἐπὶ τῇ δεύμασι κατήχευε, *Herodianus L. I. f.* contulit; nomen scilicet Caesaris, Sacerdotium, nomen item Imperatoris et triumphi, cuius particeps est factus, honorem. ** *Capit. in Marco c. XVI.* Ea solum de causa mortem inique ferebat, quod filium superstitem

H 3

ribus: Recentiores ut Dionysius Petavius et Ant. Pagius Eusebium in Can. Chron. ad A. CLXI. et Hieronymum ad h. A. sequuntur: cum quibus Scaliger etiam consentire videtur. Accurate tamen vestigia veterum, ut Capitolini &c. secutus est Gilb. Genebrardus in Hist. univers.

* In annis aetatis Marci non conveniunt etiam veterum monumenta. Ios. Scaliger ad Eusebium sententiam Dionis tuctur. Anno Vero avo Marci et Augure COSS. natum Marcum liquet. V. *Capitolinus in Marco c. I.* Et videtur sane Capitolinus annos aetatis nimis ampliassse. Sive enim consulatum Veri et Auguris in anno C. CXXI. praeeunte Dion. Petavio de Doctr. Temp. L. XIII. h. A. aliis: sive, ut aliqui putant, in A. C. CXXIII. constituas, anni tamen LXI. numerari nequeunt.

** A. C. CLXXIX. Eusebius in Can. Chron. h. A. et Hieronymus eod. A. Hinc etiam Eusebius l. cit. de *Marco* dicit: κόμμοδον κοινῶν ἐποίησατο βασιλείας. ibidemque A. sequenti etiam Augustum appellatum asserit. Secundum Petavinum de Doctr. Temp. A. C. CLXXVI. *Marcus Commodum Imperatorem fecit.*

*autem relinqueret. c. XXVII. * Conf. Herodianus L. l. pr. qvā*
itidem confirmat, Marcum dolore animi affectum, mente
qvāsi praecepisse, Commodum utpote παῖδα τῆς τῶν μειρα-
νίων ἡλικίας ἀρχόμενον, luxui ludicrisque rebus se totum tra-
diturum. Conf. elegantem Marci orationem, qvā in extremo
vitae tempore Commodum amicis et propinquis ferio com-
mendat. ibidem. Imo optasse Marcum, ut filius decederet,
non occulte significat Capitolinus, L. cit. c. XXVIII. Fertur,
inquiens, illum filium mori voluisse. Augurabatur enim Mar-
cus, maximas calamitates Imperio Romano eum daturum
esse, qvī tum qvovqve, cū adhuc viveret Marcus, a faniori vi-
tae genere desciscere incipiebat. Qvare etiam mirum non est,
divulgatum esse illud de Marco dictum: Nihil felicius fuisset
Marco, si Commodum non reliquisset heredem. V. Spartianum in
Severo c. XXI. et conf. Capitolinus cap. XVIII. Eoque magis,
qvod secundum Dionem apud Xiphilinum in Marco f. Mar-
cus omnem, qvā potuit, adhibuit diligentiam, ut Commo-
dus optimis studiis assuefieret. Et Herodiano teste L. i. pr.
Marcus eundem μετὰ τῆς ἄλλης ἐπιμελείας ἀντρέψατο
πάντοτε τῆς ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐπὶ λόγοις δοκιμωτάτης ἐπὶ συν-
τάξεσιν ἢ ἐὺκαταφρονήτους καλῶν.

§. XXVII.

Antoninus Verus autem, cum Aquileiam versus pro-
 festus esset, ut Romam e bello Marcomannico rediret, una
 cum Marco in vehiculo sedens *apoplexia correptus*, inter Al-
 tinum et Concordiam ** mortuus est: cum nimio luxu
 vires corporis confecisset. *Capitolinus in Vero c. IX, et in*
Marco

* *Quem verborum sensum prodit emendatio a Casaubono*
instituta; Eundemqve, qvāqvā alia restituendi ratione
usus confirmat Salmasius, qvos vid. ad h. l.

** *Hieronymus in Interpret. Can. Chron. Euseb. ad A.C. CLXX.*
Conf. etiam ipsum Euseb. in Can. Chron.

*Marco c. XIV. Conf. Eutropius L. VIII. m. qvēm Marcus, qvō
 miti erat animo, divum appellavit, eidemqve honores, qvi divis
 habentur, dedicavit: in eos etiam, qvi sanguine iuncti Vero
 erant, magna liberalitate honores et salaria conferebat. Capit.
 L. c. c. XVI. Vixit annos XLII. imperavit annos IX. si re-
 centiorum plerorumqve rationem subducentium fidem
 seqvamar. Capitolinus in Vero c. XI. annos Imperii numerat
 XI. Eusebius in Can. Chron. ad A.C. CLXX. annos IX. constituit;
 cum qvo facit etiam Dion. Petavius de Doctr. Temp. ad A.
 C. CLXIX. et CLXXX. Hieronymus vero in Interpret. dubius est.
 Eutropius tamen cum Capitolino consentit. Sane de Veri
 Imperii annis certi quid statuere, temeritatis esset.*

§. XXVIII.

Postremo de morte Marci et Veri multa rumor disse-
 minavit, inter quae etiam illud traditum legimus, quod
 Vero a Marco exitium veneno dato fuerit paratum. Re-
 fert Capitolinus in Marco c. XV. quod fama tenuerit, Mar-
 cum veneno Verum ita sustulisse, ut parte cultri veneno lita, vul-
 vam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans, et
 sibi innoxiam reservans: vel certe per Medicum Posidippum,
 qui ei sanguinem intempestive emisit. Conf. idem in Vero c.
 XI. Quam suspicionem etiam quodam modo confirmavit
 illud, quod ab eodem L. cit. c. IX. narratur, L. Verum
 depositum vehiculo, detracto sanguine, cum triduo mutus vi-
 xisset, periisse. Fama praeterea iactatur, Verum Marci vi-
 tae insidias fecisse una cum Fabia sorore. Capitolinus in
 Vero c. X. tantam fuisse familiaritatem inter Lucium et Fabiam
 asserit, ut fama vulgatum sit, quod inierint consilia, ad Mar-
 cum e vita tollendum. V. etiam Xiphilinus ex Dione in Marco pr.
 Et Aurelius Victor quoque tangit hanc interfecti a Marco
 Veri suspicionem. Sed rumor hic sine auctore et sine
 capite est, ut pleraque haec sermonibus potius, qui nullo
 satis firmo testimonio nituntur, sparsa, quam veris do-
 cumentis argumentisque confirmata, innotuerint. Ma-
 xime, quod de Marco scelus rumore vulgatum est, ab
 ipso

ipſius ſingulari ſanctitate et integritate vehementer ab-
 horrere iudicamus. Quod etiam cenſet *Capitolinus L. cit.*
c. XI. Hanc fabulam, inqviens, Marci non capit vita. Et pau-
 lo poſt: *hoc nefas eſt, de Marco putari: ſtatim adiiciens:*
Hoc nos non in medio relinqvimus, ſed totum purgatum conſu-
tatumqve reſpiciamus. conf. etiam c. X. et in Marco c. XV.* Imo
 audi *Aurelium Victorem L. de Caefaribus: Haec, inqvientem,*
in tanto viro credere, niſi animi ad ſcelus proni non qveunt.
 Non etiam leve ad liberandum ab huius parricidii crimine
 Marcum affert momentum, ſententiarum de morte Veri
 varietas, cum alii Fauſtinae, alii uxori (Lucillae) *ſlagitium*
mortis aſſignent, ut loqvitur Capitolinus in Vero c. cit. Alii ali-
 ter ſentiant.

§. XXIX.

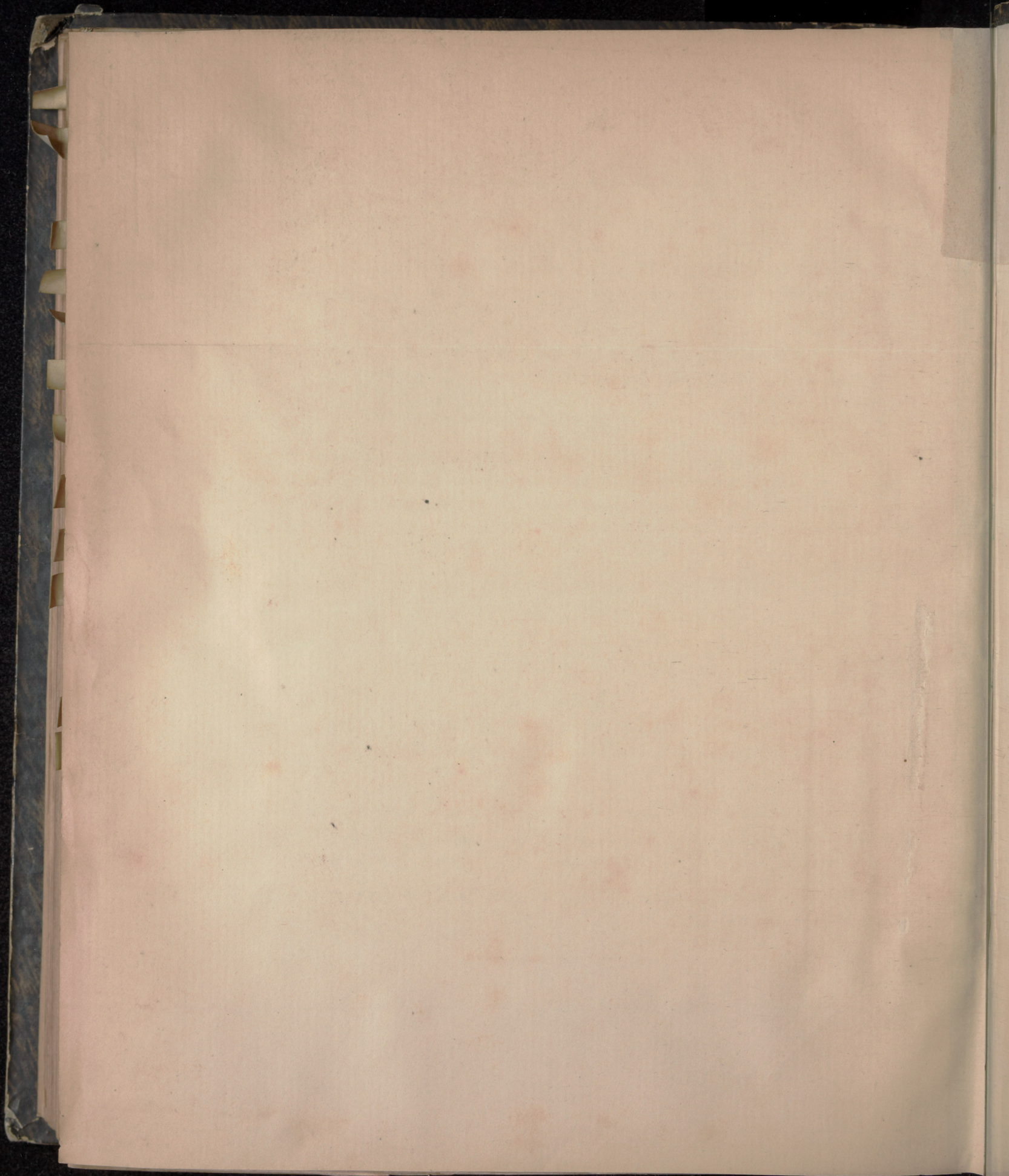
Plura erant, qvae heic excutere conſtitutum erat.
 Nam etiam illa, qvae ex aliis veterum monumentis non al-
 latis, ad huius *ὡραφίας* hiftoriam aliquid conferre poterant,
 diligentius indagare animus erat. Inprimis amplas eru-
 ditionis opes veterum Iuriſconſultorum Libri ſuppedita-
 bant, qvibus illa, qvae ad mores reſqve geſtas Marci et Ve-
 ri pertinent, praeclare illuſtrari et explanari poſſunt. Sed
 non licuit omnia huc transferre. Tu ergo, qviſqviſ
 haec leges, in conatu meo acquieſces, et pro aeqvitate tua,
 hoc interim Catone contentus eris.

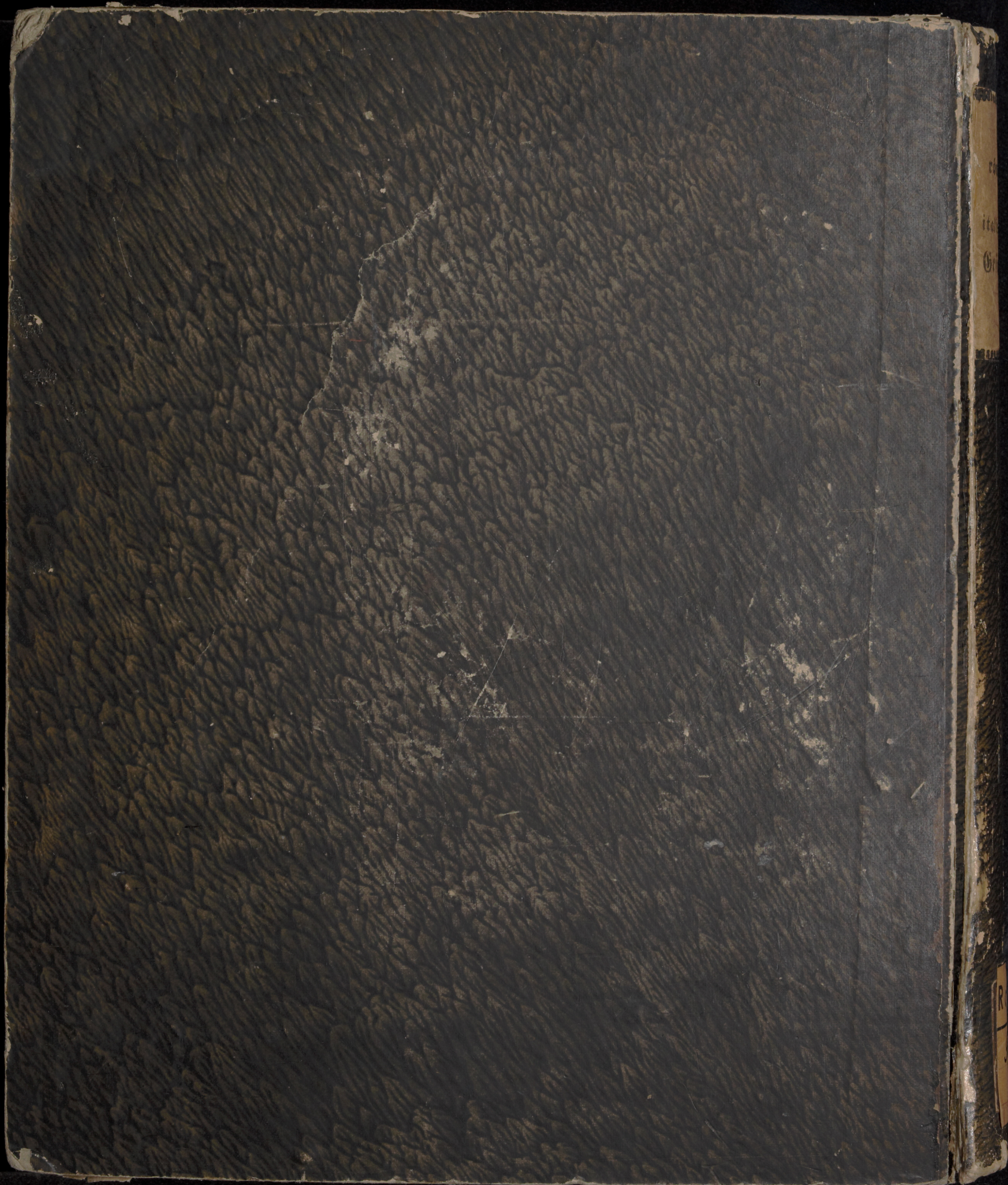
* *Summorum Virorum emendationem ſeqvi liceat.*

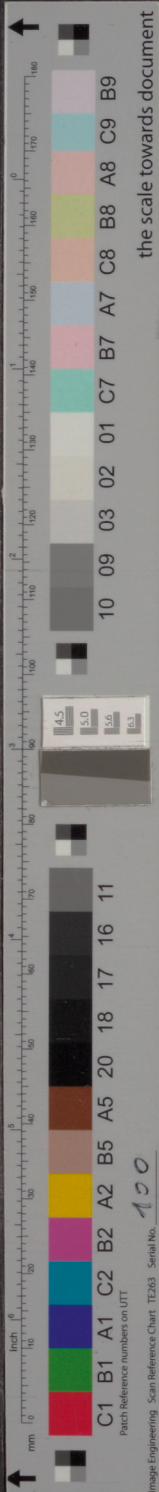
FELICITER.

ΣΦάματα.

In titulo l. ante penult. *Grō* *IsCen.* §. II, l. 20. *HA*raldus. §. IV. l. 63. ſo-
 lenne l. 72. *Sine.* l. 88. appellabantur l. 101. apud l. 139. *ReſpubliCa,*
 l. 149. *Seqvamur.* l. 153. *illuſtrior* §. VI. l. 5. *Fecerat.* l. 42. poſt c. *XXII.*
infer. 70 ubi l. 43. poſitum §. VIII. l. 17. *IDem.* l. 30. *hiſ.* §. X. l. 12.
Ob. §. XI. l. 2. ea *Idem.* l. 12. *obſecutus.* l. 13. *vEl.* l. 70. *CommodVs.* §.
XIII. l. 6. *impulſus.* l. 17. *pro Inqvam.* (* l. 3. *NixouHdēx.*) l. 63. poſt
ſapientiae. *infer.* et l. 66. poſt *hoc* *infer.* et l. 76. *RhethoricorVm* l. 77.
memoratVR. l. 184. *aſſingebat.* §. XIV. l. 87. *Solum.* l. 109. *ibideM-*
que. §. XV. l. 17. *qvantVM.* l. 39. poſt *fecit* ponatur *. l. 70. *eſſeT.* §.
XVI. l. 18. *Caſſio,* (**. *deſcriptOs.*) l. 62. *liTerarumqve.*

Electores attinet, sciendum est, quod cum
ge sine prole defuncto, communi suffragio
set, qui regnum administraret, Ordinesq;
in eligendo, creati demum sint VII. Ele-
competit hodiernum electio, ex constitut.
tamen ut in pacificatione Osnabrugensi
us, quod diximus.

am est, hoc agere, ut (I.) Electio fiat sence,
e, non prece, nec precio, sed liberrime.
ter & actu continuo pro majori votorum
olligant, conferant, & statim populo publi-
avi, & deinde publice, utq; electus, si præ-
lo sistatur.

ctores etiam, Imperatore adhuc vivente, Re-
gere possunt; sive consentiat sive dissentiat
oris absentis aut impediti est vicarius perpe-
ortui successor indubitatus, qualis in Gallia
pania Infans.

n etiam eligere tenentur sanguine Germa-
maniam natus sit: ut Fridericus II. Impe-
m adspexit. Locum hoc etiam habet in
am, qui non sunt in patris, sed avi potestate:
testate. Sic Carolus V. & Ferdinandus I.
Maximiliani I. imperatoris, ex filio Philippo,
at, licet pater esset Rex Castellæ. Objiciunt
rolum M. quod fuerit Gallus: sed falsissi-
fuit Francus, & Franci populi antiquissimi
cebat Moguntinus: Ad Gallum quod attinet,
prejurando nos arbitror impediri, quibus
hoc imperii transferatur ad externos: quin
lle sit Princeps, nulli dubium esse puto.

uli etiam Electores nonnulla privilegia ha-
m. Elector Palatinus est administrator &
otestq; pleno jure exercere judicia, collige-
de feudis, fidelitatis juraamenta nomine
Sacri